

MLADIKA

avgust 2007
cena 3,00 €

Štev. 7

ROZINA ŠVENT:

Moje solze so tako grenke...

Karla Bulovec – Mrak ob 50-letnici smrti

Priložnostni
obtočni evri

NUMIZMATIKA

Kramljanje z
Giorgiom Pillerijem

Intervju

UVODNIK:

Novosti na
manjšinskem področju

KAZALO

Novosti na manjšinskem področju . . . 1	
Silva Mizerit: Čakanje 2	
Pod črto: Vabljivi hazard 4	
M. Žitnik: Čarodejke (LIX.) 6	
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da... 7	
Helena Ogorelec: Pesmi 7	
Rozina Švent: Moje solze so tako grenke... 10	
Martin Silvester: Grob pesnika Mitje Šarabona v Begunjah 12	
Pod črto: Trst – vodnik po mestu 14	
Intervju: Kramljanje z Giorgiom Pillerijem 15	
Mitja Petaros: Priložnostni obtočni evri 19	
Lida Turk: Iz radijskega arhiva . . . 21	
Antena 22	
Ocene:	
Knjige: Tone Pavček: Ujedanke (V. Purič); Daniele Buonamore: Lingue minoritarie – Manjšinski jeziki (A. R.); Nataša Konc Lorenzutti: Bela, bela lilija (E. Sferco); Glasnik 86: Celica – Cella 41 (V. Purič); Ruski major, ki je rešil Karola Wojtilo (A. R.); Slovenija in mirovna konferenca v Parizu po prvi svetovni vojni (P. Klopčič); Dušan Jelinčič: Aleksander od kresnic (M. Cenda); Mala flora Slovenije (C. Velkovrh) 26	
Knjižnica Dušana Černeta (74) . . 32	

Na platnicah:

Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 5 - 2007

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

Francesca Simoni
Matej Susič

LE AVVENTURE DELLA FAMIGLIA TALPA – DOGODIVŠČINE DRUŽINE TALPA

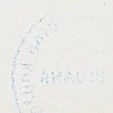
Gre za zbirko petih ilustriranih zvezkov – igrivih učbenikov slovenščine. Avtorica Francesca Simoni je v sodelovanju z ilustratorjem Matejem Susičem sestavila pet pravljic v italijanščini, ki pripovedujejo o dogodivščinah ljubke družine Talpa.

Vsak zvezek ima na koncu še slovarček slovensko-italijanskih izrazov in slovenski prevod pravljice.

SLIKA NA PLATNICI: V nedeljo, 26. avgusta, se je na Repentabru zaključila letošnja 23. Kraška ohcet. Spremljale so jo številne prireditve, ki so zaobjele stare ženitovanjske običaje na Krasu. Višek prireditve pa je bil prav v nedeljo, ko sta si Jana Ban in Tom Oberdan v repentabrski cerkvi obljubila večno zvestobo (foto KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelli, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Novosti na manjšinskem področju

Zadnja vladna seja pred poletnim premorom nas je obdarovala s potrditvijo seznama 32-ih občin, ki pridejo v poštev za uvedbo dvojezičnosti v odnosih med občani in javno upravo ter vsaj delne toponomastike tudi v manjšinskem jeziku na podlagi zaščitnega zakona in volji ene tretjine občinskih svetovalcev. Vladni odlok je hočesnočes temeljno dejanje, neke vrste prepustnica za začetek izvajanja zakona, čeprav bi se marsikatero drugo določilo lahko uresničilo tudi brez seznama. Ta je že sam po sebi kompromis, ker nam spodjeda prisotnost v mestnem središču v Trstu, a kaj hočemo, nekdo je že pred leti zapisal, da rimski mlini meljejo počasi in navsezadnje bomo lahko še zadovoljni, če bo moka še dovolj užitna, da bomo od nje imeli koristi. Časa ni več veliko na razpolago, saj smo čakali predolgo in to nas je zdesetkalo in izčrpalo, vendar – če obrnemo pogled naprej – moramo biti zadovoljni z odlokom, ki ga je prejšnja vlada bojkotirala in nas s tem dokončno prepričala, da od nje nimamo kaj pričakovati. To velja za nas vse, tudi za tiste, ki ne gledajo s simpatijo na levo sredino in so ji na zadnjih upravnih volitvah obrnili hrbet. S samim odlokom seveda še niso odstranjene vse ovire na poti do uveljavljanja z zakonom določenih pravic: vladni odlok mora podpisati predsednik republike Napolitano, nato bo treba vse skupaj konkretizirati s krajevnimi dejavniki, ki so že polni pomislekov in dvomov in iščejo skupna stališča, da bi lahko zavrnili zaščito. Župan Dipiazza se boji večjih stroškov, ker bo občina morala vzeti v službo ljudi z znanjem slovenščine in italijanščine, v Trziču se nekaterim zdijo ukrepi v korist manjšine pretirani, drugje se bojijo nameščenja dvojezičnih napisov... Če bo obstala v Rimu levosredinska vlada, bo kljub vsemu mogoče premakniti zadeve z mrtve točke, saj se že napoveduje tudi deželni zakon za ureditev odnosov s slovensko manjšino. Obeti torej so, čeprav ne manjkajo tudi črne napovedi. V mislih imamo polemike, ki spremljajo uvajanje učenja furlanskega jezika v javnem šolstvu. Zdi se neverjetno, da se skoraj deset let po sprejetju zakona 482 v korist jezikovnih manjšin še pojavljajo glasovi, ki si upajo zanikati avtohtonost furlanskega jezika, ali drugi, ki se jim zdi učenje furlanščine preprosto nekoristno. Celo nekaterim Furlanom se zdi nepotrebno potiskati furlanščino v šolske prostore, dovolj jim je domačijstvo... dokaz več, da je treba identiteto spodbujati, vzgajati, negovati... ali so Furlani zares dokončno zamudili pomlad narodov? Polemike, ki večkrat kažejo tudi nizko kulturno in civilizacijsko raven in so zajele oba tabora, so navsezadnje škodljive tudi za nas in posebej za Benečijo in Režijo, kjer se nekateri – žrtve stoletne vzgoje v podrejenost – ne morejo rešiti nekega nelagodja v odnosu do slovenščine: zagovarjajo se, da pač govorijo »po našim«, kar pa pomeni lahko samo eno: govoriti »po našim« pomeni govoriti slovensko, pa naj bo narečno še tako odmaknjeno. Isto velja za vsa narečja, tudi za vsa italijanska narečja od Piemonta do Sicilije. Na isti način so beneška, terska in rezijanska narečja neločljiv del slovenskega jezika in sestavni del njegove kulturne preteklosti in sedanjosti.

Obstaja pa še en vzrok za naše nelagodno pričakovanje prihodnosti: v mislih imamo osnutek že omenjenega deželnega zakona za slovensko manjšino, ki je že šel skozi pristojno komisijo in ga v kratkem čaka glavna razprava. Naši strokovni krogi so že opozorili na njegove pomanjkljivosti in na potrebo po številnih popravkih. Posebej velja omeniti 13. člen, ki obravnava uporabo slovenščine s strani zasebnikov. Že sama definicija člena je vprašljiva, ker zakonodaja ne more določati jezika, s katerim se zasebnik obrača na javnost, kaj šele, da bi predpisovala vzporednost morebitnega slovenskega napisa z obveznim italijanskim. To je preprosto protiustavno.

Silva Mizerit

Čakanje

Priporočena na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Debelušen obraz medicinske sestre, za njim veliko okno, bela soba in telo na postelji, ki naj bi bilo Boštjan. Ni se mogla zbrati. Vse je mehko plavalo okrog nje in tisto telo na postelji morda sploh ni bilo Boštjan, morda se ji je le sanjalo, morda se bo šele prebudila. Obraz, skrit pod povoji in cevkami, oči zaprte, roke položene ob negibno telo. Nekaj ur je že minilo, odkar se je v grozi sklanjala nadenj in ga v nekakšnem skoraj blaznem upanju rotila:

»Boštjan, prebudi se, slišiš, mama je tukaj, Boštjan, daj no, poglej me, prosim te, Boštjan, zbudi se...«

Zdravnik jo je obzirno potegnil od postelje in ji, držeč jo za obe roki, resno dejal:

»Gospa, vaš sin je hudo poškodovan in se gotovo ne bo še kmalu prebudil. Zanj je trenutno celo bolje, da se ne zaveda. Telo, ki počiva v komi, se lažje bori. Ne vemo še, kako bo z njim. Zaenkrat lahko le čakamo. Zato pojdite lepo domov in si odpočijte. Če se bo fant prebudil, boste potrebovali še veliko moči, zanj in zase.«

Ni ga ubogala. Čakala bo. Tu ob postelji. Nikamor ne gre. Če bo šla stran, bo umrl. Obsedela je ob postelji, napol nezavestna od utrujenosti in neprepanih noči in čakala, čakala..., lebdela med resničnostjo in nekakšnimi sanjami, misli so se mešale, norele v strahu pred prihodnostjo in se vračale v bolečo preteklost, v čakanje...

»Mami, a te hudo boli?«

S prstki je rahlo potipala modrico pod maminim očesom. Še vedno se je tresla od strahu.

Mama jo je šepetaje tolažila: »Nič hudega ni, Mojčka, saj bo kmalu dobro. Samo še malo počakaj. Ko bo ati zaspal, se bova vrnila v hišo in na oko si bom položila led. Do jutra bo že dobro.«

»A bo ati kmalu zaspal, mene zebe,« je tožilo dekletce, oblečeno v lahko spalno srajčko. V kleti je bilo vlažno in hladno.

Mama je molčala. Stisnila je k sebi drobno telesce in tiho molila: »Ljubi Jezus, pomagaj nama! Kaj naj naredim, kam naj grem?«

Nikamor ni šla. Bog ve, kolikokrat sta še čakali

na pijanega, podivjanega očeta in se skrivali v kleti, dokler se mama ni zdobila in šla pod vlak, Mojca pa v rejo.

Milana je spoznala v tovarni. Zelo čeden je bil. Dekleta so pravila, da ni dosti prida. Zavidajo mi, si je takrat mislila. Na zmenkih ga je čakala ure in ure, večkrat zaman. Nikoli se ji ni opravičil in ona ga ni spraševala, kje je bil. Bala se je, da bi jo pustil. Zanosila je. Po poroki bo bolje, je upala in čakala.

»Mami, mamiiii, ...ati, pusti mami,... ati, nehaj,... mamiiii!«

Boštjan se je stiskal k steni, kričal, jokal, prosil. Milan pa je tolkel po njej, kamor je padlo, vpil, da je kurba, da jo bo ubil, naj že izgine iz hiše s svojim pankrtom. Šla je, pa jo je našel in ji grozil, da jo bo ubil, če ga bo pustila. Vrnila se je, vse se je ponovilo. Vedela je, da ne bo nikoli drugače. Milana se je bala. Ko je bil pijan, ni več vedel, kaj dela. Večkrat je na policiji prespal pijanost. Že nekajkrat je v pretepu koga poškodoval. Potem se je zgodilo, kar se je enkrat moralo zgoditi: v norem besu je nekoga tako pretepel, da ga je ubil. Ko so ga za več let zaprli, je zbrala pogum in se ločila.

Sestra ji je prinesla skodelico črne kave.

»Gospa, popijte tole. Naj vam prinesem sendvič? Ne morete kar sedeti tukaj, ne boste zdržali.«

Tiho se je zahvalila za kavo. Saj bo sama šla po sendvič in malo na zrak. Domov pa ne more, dokler ne bo vedela, kaj bo z Boštjanom.

Gledala je poviti obraz in zaprte oči. Tako modre so bile, ko je prišel na svet, tako mile, ko jo je gledal med dojenjem in so se mu počasi zapirale, dokler ni zaspal. In potem strah v njih, ko sta se stiskala v kot in čakala na Milanove udarce; in olajšanje, ko sta ostala sama. Lahko bi umrla od sreče, ko jo je takrat ves droban objel okrog pasu, se stisnil k njej in rekel: »Hvala, mami.«

Tako resne so bile te oči, ko ji je pravil o šoli, o velikih načrtih, kako bo postal inženir in bo zaslužil in bosta kupila hišo in bo njej kupil lepe obleke in bosta šla na potovanje in nikoli ne bo šel stran od nje. Tistih nekaj let miru in jasnih Boštjanovih oči ji

je dajalo moč, da je kasneje vzdržala, da je še upala v nočeh, ko je spet čakala in se bala. Vse se je ponovilo. Čakanje, prepričevanje, prošnje, kalne oči, besede, ki so bolele.

Tudi to noč je prebedela, otrpla od strahu. Vsak avtomobil, ki je peljal po bližnji ulici, je bil spet majhno upanje: tale bo pravi, zapeljal bo na dvorišče, pred garažo, slišala bo ropotanje vrat, ključ v vhodnih vratih, njegove korake. Ne bo ga pričakala in spraševala, da bo le na varnem doma. Ko so odsevi žarometov zaplesali po stropu in se umaknili, ko so ropotala garažna vrata na drugem koncu ulice, ko ni bilo ključa v vratih, se je vrnil strah. Se je spet napil? Je kje obležal? So ga pripravili? Se je spet kje stregel? In videla ga je, ranjenega krvavega, mrtvega... Ne enkrat, že dve leti je skoraj vsako noč bedela, mrla od strahu in se spraševala, kaj je naredila narobe, zakaj je zašel v tisto družčino, kam so šli vsi tisti pogovori, toplina v očeh? Ko se je začelo in je le ob sobotah prihajal domov s kalnimi, praznimi očmi, ki jih je tako dobro poznala, se je še poskusila pogovarjati z njim, a je sprva samo zagodrnjal:

»Ah, mami, pusti me zdaj, utrujen sem, spat grem.«

In je spal, spal. Vse dopoldne do poznega popoldneva, ko je spet odšel.

»Kam greš, Boštjan?« ga je takrat še kdaj vprašala.

»Nekam. Saj bom kmalu doma,« je zagodrnjal in že ga ni bilo. Do jutra.

Vrgli so ga iz šole, preveč je manjkal. Bilo mu je vseeno.

»Bom že našel delo, dovolj imam šole,« je pravil.

Pa ni bilo ne dela ne zasluzka. Bile so le vedno večje zahteve po denarju, vedno bolj kalne oči, vedno bolj grobe besede. Ko je dvignil roko, da bi jo udaril, se ni umaknila. Le gledala ga je in čakala. Roka mu je omahnila, obrnil se je in odšel. To ji je vrnilo upanje. Ko se je naslednji dan okrog poldneva bled in s črnimi kolobarji pod očmi privlekel v kuhinjo, mu je ponudila kosilo in boječe predlagala:

»Boštjan, pojdi k zdravniku. Naj te pošlje na zdravljenje. Saj sam veš, da si alkoholik, tako kot tvoj oče in stari oče. Uničil se boš, kot sta se onadva. Bi res rad, da bi bilo tvoji družini tako hudo, kot je bilo nama? Še je čas, Boštjan, vse življenje imaš še pred sabo. Prosim te, pojdi se zdraviti!«

Ponorel je: »Kakšen alkoholik, kakšno zdravljenje! Jaz nisem nobena pijandura! In nikoli več me ne primerjaj s fotrom, nikoli, si razumela? In nehaj mi z družino in podobnim nakladanjem! Ne bom se poročil, da mi bo baba noč in dan parala živce. Jaz

hočem svobodo! Mlad sem še in pravico imam, da se zabavam, da imam kaj od življenja. Kaj pa ti sploh veš, kaj je življenje? Ti s svojim večnim jamranjem in cmerjenjem. Pusti me na miru!«

Lačen, razkuštran, brez jopiča je odvihral in zaloputnil vrata. Tri dni ga ni bilo domov. Norela je od skrbi in strahu. Ni si upala iti na policijo. Saj bo prišel, si je dopovedovala. Če bi se kje ponesrečil, bi jo že obvestili. Mogoče je šel s tisto pijano družčino kam na morje. Zadnjič ga je slišala po telefonu nekaj govoriti o Izoli. Če jih bo iskala policija, Bog ve, kaj lahko še odkrijejo. V njej je rasel strah pred mamili, prekupčevanjem, krajami. Ni mu mogla več zaupati. Od kod je imel denar za pijačo? Sama mu ga ni več dajala, čeprav je v začetku prosil, kmalu pa zahteval in grozil. Ni vedela, kako je našla moč, da se mu je uprla. Ni več dvigovala gotovine, bančno kartico je skrila.

Okrog štirih zjutraj se je pred vhodom v blok ustavil avtomobil in trenutek zatem je pozvonilo. Trda od groze je vedela: policija. Roke so se ji tresle, dolgo je rabila, da je odprla vrata. Dva policista in prizor, ki ga je neštetokrat videla v filmih, ki se ga je že mesece bala vse neprespance noči:

»Ste vi gospa Vrhovčeva? Je Boštjan Vrhovec vaš sin?«

Samo prikimala je, govoriti ni mogla.

»Napravite se, gospa, odpeljala vas bova v bolnico. Vaš sin se je ponesrečil. Bil je sopotnik v avtu, ki ga je vozil pijan voznik. Pravzaprav so bili v avtu vsi pijani in vsi so ranjeni, vaš sin, žal, najhuje.«

Molče se je hitela napravljati, vrtinec misli je bil vse bolj divji: Živ je! Ljubi Bog, hvala, samo da je živ. In ni vozil, ni kriv za nesrečo. Kako hudo je ranjen? Bo govoril z njo? Bo v nezavesti? Samo da je živ. Vse bo še dobro, samo da je živ.

Popila je kavo. Slabo ji je bilo in zaradi vrtoglavice si ni upala vstati s stola. Pomislila je, da že dva dni ni pošteno jedla. Mora nekaj pojesti. Oklevala je. Kaj če se kaj zgodi, medtem ko je ne bo? Naposled se je odločila. V bližnji trgovini si je kupila sendvič.

V zvoniku je udarilo deset. Cerkev je bila blizu. Počasi se je napotila tja. Komaj je odrinila težka vrata. Poltemna, hladna notranjost, mir, nekaj plapolajočih sveč, prazne klopi. Pokleknila je pred razpelo: Ljubi Bog, prosim, naj ozdravi. Prosim, naj bo spet tisti Boštjan od prej. Poročil se bo, imel otroke, pazila bom nanje. Prosim, dobri Bog, naj bo tako.

Nekako ni mogla posvojiti te misli. Trudila se je, si predstavljala vnuke. Mora imeti pozitivne misli,

mora verjeti, potem bo vse v redu, a njena notranjost ni verjela. Tiho telo na postelji je govorilo drugače. Zdravnik je rekel:

»Fant ima hudo poškodovano glavo in hrbtenico. Verjetno ne bo nikoli več hodil, morda tudi govoril ne bo. Ne bo mogel skrbeti zase. Morali boste razmisliti, kako si bosta uredila življenje. Morda bi bilo dobro poiskati kakšen dom počitka.«

In kaj, če umre? Če se nikoli več ne zbudi? Odločno je odgnala to misel. Ne bo umrl. Zdravnik ni nič rekel o tem. In če res ostane nebogljen odrasel otrok?

O, Bog, če je Tvoja volja, da bo tako, prosim, daj mi moči, da bom zmogla. Boštjan je moj sin. Skrbela bom zanj. Bom že našla način. Ne bom ga spravljala v noben dom! Samo moči mi daj, o Bog, prosim.

Takrat se ji je prvič utrnila tista čudna, nerazumljiva misel. Sprva se je prestrašila, jo odganjala, potem pa se je vse večkrat z nekakšnim olajšanjem mudila pri njej: Boštjan bo z njo, doma. Nikamor več ne bo hodil, nobene pijače več. Vse noči bo vedela, kje je. Lahko bo vsaj malo spala. Skrbela bo zanj, pomagala mu bo. Videla bo, kako rada ga ima. Tako bo najbolje. To je pravzaprav rešitev. Morda je tako še bolje, kot če ozdravi.

Prebudila se je iz čudne sanjarije in se zgrozila: O, Bog, odpusti mi. Sebična sem, sram me je. Prosim, naj Boštjan ozdravi, prosim, Ti ga obvaruj vsega hudega, pokaži mu pravo pot, prosim, naj ozdravi. Vedno znova je ponavljala te besede, a pred seboj je videla Boštjana na vozičku. Ni si ga mogla predstavljati zdravega, nasmejanega.

Vrnila se je v bolnico. Vse je bilo tako kot prej. Spet je sedla na stol in se zagledala v zaprte oči, v

zeleno črto na aparatu, ki je risala sinovo življenje. Stisnila je hladno roko na postelji in si zaman želela, da bi ji roka vrnila stisk. Tiho je govorila negibnemu telesu:

»Boštjan, vse bo še dobro. Boš videl, da bo vse v redu, samo potrudi se, bodi močan. Jaz bom pri tebi. Skupaj bova naredila vse, da boš ozdravel.«

Proti večeru jo je sestra vendarle prepričala, da je šla domov. Noč je prebila v nekakšnem polsnu. Prebujala se je, molila, prosila Boga za sina in se spet zgubila v kratek spanec. Zjutraj je takoj spet hitela v bolnico. V službi si je izprosila dopust, da je bila lahko vse dni ob Boštjanovi postelji.

Čez deset dni je Boštjan odprl oči in komaj opazno premaknil ustnice: »Mama.«

Mojca je zavpila od sreče: »Boštjan, ljubi Boštjan, me poznaš? Zbudil si se! Sestra, sestra, moj sin se je zbudil! Pozna me! Hvala Bogu, hvala Bogu!«

Boštjan je spet zaprl oči. Sestra ji je razložila, da bo zdaj spal, a se bo vedno pogosteje prebujal.

Vsak dan sta se več pogovarjala, o vremenu, o tem, kaj se dogaja zunaj. Nesreče nista nikoli omenjala. Mojca ni hotela govoriti o stari družini in tudi Boštjan se ni spomnil nanje.

Po temeljitem pregledu je zdravnik razložil Mojci:

»Bodite zadovoljni, gospa, stvar se razvija bolje, kot smo pričakovali. Kaže, da bo z glavo vse v redu. Morda bo imel še nekaj časa težave s spominom, a to bo minilo. Hodil pa na žalost ne bo. Hrbtenica je neozdravljivo poškodovana. S fantom se o tem še nismo pogovarjali, ampak mislim, da že sam to čuti. Ostal bo na vozičku. Pa se da tudi tako živeti. Ne veste, koliko ljudi smo že odpustili s tele klinike v takem stanju, pa zdaj živijo čisto v redu.«

Mojca je molčala. Nič hudega, če se mu spomin

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Vabljeni hazard

Igralništvo je Nova Gorica, pravzaprav vsa Slovenija, podedovala od Jugoslavije oziroma od socialističnega sistema, ki si ni pomišljal pri izbiri sredstev, da je le prilil devize v svoje majavo gospodarstvo. Vprašanje je sicer, kam so šla takrat pridobljena sredstva, saj je znano, da je denar vsak večer romal preko meje kar v kovčkih, očitno na ne najbolj legalen način. V prvem povojnem času se je isti sistem poslužil tudi dosti manj korektnih potez – da ne rečemo nemoralnih –, ko je postavil na noge najmočnejšega slovenskega avtoprevoznika in še kaj drugega. Pomagal si je s tihotapljenjem cigaret in mamil. Ampak to je preteklost. Danes je Slovenija samostojna in mora popravljati posledice napak preteklega režima, ter pospešiti svoj razvoj. Za to potrebuje sredstva in tuje naložbe, ki pa jih je doslej privabila bolj malo. Zato je razumljivo, da je slovenske gospodarske in politične kroge zamikala ameriška

na nesrečo sploh ne vrne več. Živeti na vozičku se da, ampak najbrž samo zdrav človek lahko reče, da čisto v redu. Ali se Boštjan res zaveda, da ne bo več hodil? Najbrž ne. Ravno včeraj ji je govoril, kako si bo poiskal službo, ko ozdravi.

Ko je naslednji dan stopila v Boštjanovo sobo, je sin ni pozdravil. Molče je strmel skozi okno. Mojci je bilo slabo od strahu, ko je stopila k njegovi postelji.

»Dobro jutro, Boštjan, kako se danes počutiš?« Hotela je biti vedra, a je vedela, da zveni prisiljeno.

»Kako pa bi se počutila ti, če bi ti povedali, da ne boš nikoli več hodila?« jo je besno zavrnil Boštjan.

»Kaj bom tak počel, kaj boš ti počela z mano? Me hodila obiskovat v kak dom med starce? Me vozila okrog kot dojenčka? Bom vse življenje odvisen od tebe in od drugih ljudi?«

»Poslušaj, Boštjan, ne smeš gledati vse tako črno. V noben dom ne boš šel. Jaz bom skrbela zate. Tudi sam se boš naučil narediti veliko stvari zase. Kar precej samostojen boš. Če boš končal kakšno primerno šolo, boš imel tudi poklic. Vse bo še v redu, Boš videl,« mu je prigovarjala.

»Seveda bo v redu, zate bo več kot v redu. Zdaj si dočakala, kar si že vsa leta hotela. Imela me boš samo zase. Nikamor več ne bom hodil. Krasno! Si zdaj zadovoljna?«

Ves čas je gledal skozi okno. Nje ni niti pogledal. Govoril je tiho, z neko posebno, zagrenjeno, strastno jezo.

Mojca je onemela. Zadelo jo je tako silno, da se je komaj obdržala pokonci. Zbrala je poslednje ostanke samozavesti in tiho rekla:

»Boštjan, ne veš, kaj govoriš. Vem, da ti je težko. Zdajle se ne moreva pogovarjati. Jutri spet pridem.«

Ni odšla, zbežala je. Ni prav vedela, kaj jo je tako prizadelo: strah, ker je Boštjan, Bog ve kako, zaznal tisto njeno prikrito misel, ki se ji je sama tako upirala; užaljenost, ker je vedela, da ni res, kar je rekel. Nikoli prej ga ni hotela vezati nase. Dovolila mu je, da je hodil ven, da je počel, kar ga je veselilo, da je prijatelje pripeljal domov. Nikoli ga ni ovirala, vse dokler ni spoznal tistih fantov in začel popivati. Takrat se je hotela pogovoriti z njim, odsvetovala mu je njihovo družbo, pa je bilo vse bob ob steno. Nikoli ni zvedela, kaj ga je pritegnilo mednje, zakaj je tako sveto verjel vse, kar so mu rekli. Zasvojili so ga. Ona pa je spet molčala in čakala, da bo sam spoznal, kakšni so.

Čakala. Vse življenje je čakala, da se bo nekaj zgodilo, da bodo drugi nekaj storili. Rekli so, da ga mora postaviti pred izbiro: ali gre na zdravljenje ali od hiše. Mora biti trda, so rekli. Samo tako mu bo pomagala. Ni si mogla niti predstavljati, da bi storila kaj takega. Šel bo od hiše in končal med klošarji, se je bala. Vedela je, da imajo prav, pa ni imela moči.

Zdaj bo spet čakala. Nekega dne bo spoznal, kako zelo se je motil, ko je verjel tisti klapi. Noben od njih ga ni obiskal v bolnici. Niti vprašali niso po njem. Zaveda se tega, zato nikoli ne govori o njih. Noče si priznati, da ni imel prav. Pa bo, nekoč bo vedel. Nič laže mu ne bo zato. Morala bo biti potrpežljiva, obzirna. Saj zna. To je vedno znala, še preveč. Morala bo živeti vsak dan posebej. Najti moči, da bo reševala probleme. Sama. Ne more več čakati na druge. Zdaj Boštjan čaka nanjo, na njeno moč. Ima jo, ve, da jo ima. Zdaj ni nobenih izgovorov več.

Obrisala si je solze, se vzravnala in pospravila v torbico mokri robec. Jutri bo nov dan in za njim še mnogi. Daj, Bog, da bo zmogla.

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO

ponudba za mega zabavišče v Novi Gorici, čeprav je pravi cilj megaigralnica, ki naj bi privabila trume ljubiteljev hazarda od vsepovsod. S tem bi slovenska država potrdila politiko prejšnjega režima, ki se ni ozirala na človeka in njegove hibe. Igralništvo, ki bi bilo lahko tudi skoraj neboleča zabava, če bi ostalo v sferi zmernosti, nujno pahne določen odstotek ljudi v hudo odvisnost, ki je povod za kup nesreč in velikokrat tudi pravih družinskih tragedij. Poleg tega dobesedno privablja pranje denarja sumljivega izvora in ljudje, ki se s tem ukvarjajo, niso vzori človeške brezhibnosti. Slovenija je že zdaj prenasočena z igralnicami, ki so vzrok nezadovoljstva v sosednjih deželah. Pristati na megaigralniško naložbo bi pomenilo dokončno preusmeriti del svojega nevelikega teritorija v zelo specifično kakor tudi negotovo dejavnost brez pravih jamstev za prihodnost in usodno prizadeti socialno tkivo prebivalstva. Poleg tega bi tak zabaviščni center terjal novo delovno silo, morda celo tujo, da ne govorimo o prostituciji in oderuhih, ki se kot klop držijo igralnic. Preveč senc meče igralništvo na obe strani meje, da bi lahko nanj mirno pristajali.

M. Žitnik

Čarodejke (LIX.)

ROSENJE NEBA, PEŠAČENJE ČLOVEKA

Jo kar opazujem od daleč, kako koraka z dolgimi koraki v perspektivno zoževalni drevored. Platan in murv, teh bohotnih čarovnic, ki zaljšajo stare ulice našega mesta. Visoka, odločna, skoroda svetniška pesnica. Nikoli ne precenjuje ne sebe ne svojega okolja. Morda v nedogled, dan za dnem, prebira stare knjige, s spomini na dobo slavnih literarnih podvigov, ki so od njenega omizja poslali marsikatero ljubljeno osebo v večnost. Zato pa se sedaj lahko pogovarja o kulturnih dogodljajih in literaturi z redkimi znankami in znanci.

Včasih mi reče: »Motiš se, ko v živžavu turističnega vsakdana deliš nasvete o praktičnih povezavah okoli našega globusa, in meniš, da je to osrečujoča stvar! Včasih so se mi potovanja zdela prava rešitev iz psiholoških stisk, ki ti jih zgnete vsakdanjost, zdaj pa me ne zanimajo več kričeče podobe sveta. Iščem druge resnice, pa tudi skrite dogodke v raznih literaturah.«

»Pri vsem, kar si ti prebrala, se je verjetno zamešalo nešteto poti in stranpoti, tako da boš lahko tuhtala v večnost, kakšen red ali blagoslov lahko umiri vse te zmešnjave! Vemo pač, da ni v literaturi nič slučajnostnega, ampak vse nastaja v najraznovrstnejši podrasti, ki ji pravimo živi svet.«

»Moram priznati, da je včasih za naše duše bolj varno, če vsega diaboličnega ne uvidimo.«

»Ko srečaš nezaslišane prigode, in se jih ustrašiš, je najbolje, da odmakneš svoje misli v lagodnejše sfere: da opazuješ briljantno rosenje ali nežni oblačni ples okoli lune.«

»Ti se najraje zaklepečeš z veselimi ljudmi, sklepaš nova prijateljstva, urejaš sproti zemljepisne pomote...«

»Lahko bi mi pomagala, če bi te veselilo.«

»In veš, da bi me nikakor ne zanimalo...«

»Ker tuhtaš nekaj drugega, saj, kot magnet te pritegujejo silne zgodbe iz davnin. To ni nič praktičnega... nič vedrega...«

Si kar mislim, kako je srečna, ko po vsem branju tudi napiše svoje skrivnostne pesmi.

Poslednjič rečem: »Ko bi mi bil dan tako izreden umetniški dar, kot ga imaš ti, bi kar poiska-

la tiskarno, ki bi mi natisnila novo zbirko.«

»Kako pa veš, da imam na zalogi nove pesmi, saj smo komaj razpečale zadnjo knjižico!«

»V sprenevedanju nisi skromna... no, pesmi pišeš zelo navdušeno, čeprav bi te človek uvrstil med božje volke!«

»Hvala za poklon! A v resnici več berem kot pesnim. Bojim se, da bi si sama sebi očitala, kako sem lahkomišelnostno širila prastare teorije o literarnem ustvarjanju med tiste redke mlade bralce, ki jih besedna umetnost zanima.«

»Še zmeraj pedagoginja! Hudobni kritiki bi ti utegnili očitati, da si domišljava moralistka! Kakor so nekoč celo poetskim duhovnikom očitati posvetnjaštvo, tako so v prejšnjem stoletju marsikomu očitati, da so diletantski moralisti! No, in ti, ki imaš naravni dar, da pesnikuješ v čisti umetniški besedi, kar je bilo dano, kakor vem, predvsem Ivanu Cankarju, ti, bi se rada izognila odgovoru na vprašanje: Veš poet, svoj dolg?«

»Pa imam izgovor! Sem poetinja!«

Vzrojim. Se razhudim, in bi jo najraje užalila.

»Če bi bil na tvojem mestu kdo drug, eden od naših domišljavih velmož, bi svoje umotvore natisnil sproti pod naslovnice dnevnika, da veš!«

»In kaj bi se zgodilo?«

»Bi mu končno nekdo od nasprotnikov dokazal, da je čudak!«

»Bi mi lahko zaupala svoje nove pesmi?«

»Oh, tudi prebrala jih bom!«

Ljudmilini verzi so utrinki iz neznanih višin, obenem pa mi zvenijo domače...

PARADIŽNIKI MED TRTAMI

Zagotovo je bila to ideja naše mame. Zasadila sta paradižnike med trtami. Za vsako mineštro, prikuho in solato jih bo imela kar pri roki, tako da ji ne bo treba kolovratiti na drugo stran vrta.

»Težko jih bo zalivati!« pripomnim.

»Saj nisem široka, on pa je še bolj suh kot jaz!«

»Mar je bil tudi v mladih letih tako podoben polenovki?«

»Koščen in inteligenten tvoj očka!«

»In tvoj večni mož!«

»Kaj pa drugega?«

Tokrat mi s pogledom pove, kaj misli o meni, ki »svojega moža« pač nisem našla. Saj se ji nasmehnem, prav prisrčno! Zalistam v tipične domačijske liste, z naznanili o porokah, rojstvih, smrtih, praznikih in ustoličevanjih novih imen v osrednjeslovenski politiki. Neki znanci postajajo pomembne osebnosti. Če bi jaz doživela take politične vzpone, bi bila onadva zelo ponosna, ker pa se ukvarjam z eteričnimi umetnicami, ki niso zaslovele, sem v maminih mislih dosegla nekaj manj, kot je bil vreden dolgoletni študij. Komaj se premaguje, da mi tega ne očita, medtem ko oče dobro ve, kako je na dvojezičnem področju z uveljavljanjem.

»In tiste moje sošolke z višje ali celo z univerze, ki so odšle v tujino, se tam zaposlile, tudi v skromnih službah, in ne čutijo niti domotožja do te obale?«

»Čemu prihajaš na dan s takimi problemi?«

»Ker bi se nekaj takega lahko primerilo tudi meni, no, naši družini!«

»Zakaj bi iskala svoje mesto v tujini, če je tukaj na voljo kar lepo število zanimivih novih služb?«

»Take stvari večkrat kar mimogrede napišejo...«

»Ti, seveda, veš nekaj več, ker si bila pri časopisu, čeprav se je meni zdelo nezaslišano, da moraš potovati tolikokrat v vojno in ponoči...«

»Nisem se odpovedala, da bi vas ne skrbelo preveč to moje življenje, vendar sem sedaj v varnejšem poklicu...«

»Tudi lepšem, manj utrudljivem...«

»Morda boš tudi uspešna!«

»Nak, uspešnost prepuščam drugim! Če ti rečeš, da boš uspešna, ko bodo ti paradižniki obrodili tako obilne plodove, kot so narisani na semenskem zavojčku, potem lahko rečem, da sem tudi jaz uspešna, ker naši potniki dobro potujejo, tako da se sproti obračajo na našo agencijo. Poznajo srečo, ki je v tovariškem potovanju! Ne vem, kaj ima to opravka z uspešnostjo...«

Mama me znova strmo gleda, kot bi jo klevela.

»No, mama, ne bodi huda! Ker – dejstvo je, da se človek bori za uspešne ocene vsaj trinajst let na svoji šolski poti, na univerzi pa se nekateri že prepustijo dobri ali slabi usodi. No, jaz sem hotela biti uspešna celo v časnikarski službi, nakar sem, kot temu pravimo, vrgla puško v koruzo! Bahačev in domišljavk je poln svet!«

Med nama zavlada bodrilna tišina.

(dalje)

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da so v marcu v Pokrajinskem muzeju v Kopru z glasbenim večerom počastili 85. obletnico rojstva pred 15 leti umrlega skladatelja in pedagoga Vladimirja Lovca, ki je bil sicer Mariborčan, a je večino svojega ustvarjalnega življenja preživel v Kopru...
- da je leta 2005 umrlo na slovenskih cestah 259 ljudi, v lanskem letu 262, v letošnjih prvih treh mesecih pa 54 ljudi oziroma kar 15 več kot v istem času lani...
- da so Osp, eno najstarejših in najslikovitejših slovenskih vasi, ki velja tudi za eno najbolj znanih plezalnih središč v Evropi (z možnostjo preizkušanja na različnih plezalnih stopnjah), kronisti omenjali že leta 1057, torej kar 77 let pred omembo Ljubljane...
- da so v Sloveniji po uredbi ministra Viranta ob prvih sobotah v mesecu strankam spet odprti uradi, kar so ljudje z zaščenenjem sprejeli...
- da je v Ljubljani izšel slovenski medicinski slovar...
- da ljubljanska nadškofija letos praznuje 300letnico stolnice sv. Nikolaja v Ljubljani...
- da je letos med prvomajskimi prazniki Marxov grob v Londonu sameval in ga je obiskala samo mala skupina Kitajcev...
- da je slovenska Komunistična partija brez ugleda in brez članov, medtem ko na Češkem komunistična stranka na volitvah dobiva še 20 % glasov...
- da so na Slovenskem ankete, ki raziskujejo življenje mladih, dognale, da so v nekaterih krajih na Slovenskem dekleta bolj vdana pijači kot fantje...
- da so v zadnjem času bralci ljubljanskega dnevnika DELO med vsemi novicami najbolj sledili poročanju o razvoju afe obveščevalne agencije SOVE, v kateri je minister Šturm odkril povezave z bivšo komunistično UDBO...

Helena Ogorelec

Pesmi

Tretja nagrada za poezijo na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

napihnjene trebuhi
 šibka telesa otrok
 oči nemo zrejo
 v vest človeštva
 razkrinkavajo
 ubijalske peruti
 krvoločne ujede – lakote
 in veliko zmoto sveta

časo prijaznosti
 bi podarila
 mrkim obrazom
 odprli bi
 srca svetlobi
 v skrčene dlani
 bi se naselil objem
 priprte oči
 bi smejale nasmeh

Vsak dan znova
 se odmakneva
 in nato spet snideva.
 Dan je bel in zaspan
 ali pa sončen in iskrič.
 Stopinje se poiščejo,
 v prekritih dlaneh
 se zbudi zavetnica – lakota.
 Nahraniva jo z najino bližino.

sredi razmočenih trav
 pritajeni šepet
 jesenskega jutra

sredi gozdne poti
 bela jasa
 zelenih spominov

sredi skrivenčenih prstov
 pritajena molitev
 šepeče zahvalo

za dni za sabo
 za današnji dan
 za to jesen

sušim lepe trenutke
 za čas brez leta metuljev
 in gugalnic cvetnih listov

sušim drget prvih trav
 zvezdne utrinke in šumenje valov
 ob najinih nežnostih

sušim najine dotike
 prepletene s čebljanjem
 otroške razigranosti

sušim najino predanost
 da jo položim
 med sivo kovino medaljonov

kako naj ti povem,
 da sem začela
 izgubljati ključ
 in iskati očala
 da se besede igrajo
 skrivalnice
 in misli včasih
 dobijo peruti
 vem bližam se
 najini skupni točki
 morda bom tam
 iskala le ključ
 do tvojega srca

Počasi se gneteva
 skozi množico,
 obrneš se k meni
 in mi nekaj poveš.
 Kako se me dotakneš,
 kako mi kaj sporočiš,
 so kot posnetki
 v meni.
 Nosim jih s sabo,
 ko te ni.
 Tedaj mi želje narišejo
 odgovore na tvoje
 ustnice.

ob robovih najine poti
 ostajajo majhne zaplate
 neobdelane so in nepokrite
 s čim jih bova napolnila
 kaj bova dala vanje
 prgišče dobrih misli
 nežne objeme
 iskrive poglede
 in dlani ki odpobožajo
 vse najine skrbi

Natočim kavo
 in te čakam.
 Pijem jo s tabo.
 Oblački nad
 skodelicama
 odnašajo s sabo
 pritajeno hlastanje
 tvojih besed
 in sijaj smehljaja
 ob robovih tvojih ustnic.
 Besede umolknejo.
 Poljub pove več.

drzna jutra z vranci
 ki so se prebujali
 iz pomladnih noči
 sva zamenjala
 za nežne šepete
 o ujetih sanjah
 najinih prespanih noči
 šepečeva tudi podnevi
 da naju kdo ne sliši
 in ne ukrade misli
 o najini bližini
 ko bo veter trosil
 najine poljube
 in bodo rože zašumele

zunaj veter in sneg
 nikogaršnji muc
 išče toplino dlani

milina razsvetljenih
 misli se dotika
 skrivnosti božične noči

Rozina Švent

Moje solze so tako grenke...

Karla Bulovec – Mrak (1895-1957) – ob 50-letnici smrti

Eni pljujejo po meni kot nori, drugi me proslavljajo kot boga. Toda pomagati, da bi delala tista največja moja dela, mi pa nihče ne more, ali pa noče. Samo čakam. Doslej sem čakala popolnega zavedanja same sebe. Sedaj, ko to imam, čakam na izpolnjenje svojih idej...

Skrivnostna dama, ki se je številni starejši Ljubljčanji spominjajo z nekoliko mešanimi občutki, kljub nekaj razstavam njenih del, še vedno ni doživela tistega priznanja, ki bi ji, kot prvi slovenski kiparki, pripadalo. Njen dolgoletni življenjski partner, dramatik Ivan Mrak, je pri tem imel nekoliko več sreče. Težko je objektivno soditi, zakaj je njen opus še vedno premalo poznan in predvsem cenjen!? Vsekakor pa bi si javno predstavitev zaslužila tudi njena »pisana dela« – korespondenca, dnevna razmišljanja, zapiski...¹ in morda celo »Roman o življenju in delu Karle B. M.« – v seriji »Znameniti Slovenci« (če bi ta zbirka še izhajala, pa jo je žal povozil čas, ki ni naklonjen literaturi). Še bolj drzna je ideja, da bi o njej, ki so jo nekateri poimenovali kar »slovenska Frida Kalho«, posneli dokumentaren film.

Življenje Karle B. M. je bilo, že vse od zgodnjega otroštva naprej, tragično in polno pretresov, kot bi bila rojena pod nesrečno zvezdo. Že v rani mladosti je izgubila oba starša, dom in na koncu še vse družinsko premoženje, tako da je ostala v tujem sveti povsem brez sredstev za preživetje. Edino srečo je našla v svojem delu – v kiparstvu in v risanju. Toda tudi tukaj se je morala posluževati najcenejših materialov (glina nato celo le ilovica, mavec, ceneni pa-

Karla Bulovec – Mrak.

pir, karton in oglje), kar ima za posledico tudi to, da je bilo veliko njenih del uničenih. Le njen kip Antona Martina Slomška je po čudežu, leta 1996 v Celju, doživel svoje »vstajenje«.²

Pogosto nerazumljena in nesrečna, se je strastno zaljubila v tri »neprave moške«, ki so še dodatno ranili njeno prizadeto notranjost/dušo. Vsak od njih pa ji je odkril novo tanci umetnosti /Fran Vesel – slikarstvo; Čeh Jendo Novak – glasbo; Ivan Mrak – dramatiko in krščanstvo/. Morda bi bila ob katerem od njih lahko celo srečna, če bi ne imela tako samosvojega karakterja, ki ji je bil večkrat v škodo kot v korist. Zlasti povezava z Ivanom M., s katerim se je leta 1930 tudi poročila »jo je uklenila v začaran krog, krog sovraštva, prezira in zasmehovanja takratne intelektualne malomeščanske Ljubljane«.³ Zato ne preseneča, da se je tako intenzivno posvečala svojemu umetniškemu delu, ki vedno, na svoj poseben način, izraža njeno razburkano notranjost. Na materialno blagostanje je gledala zelo »zviška«, toda ob tem pogosto potožila,

² Predzgodovina nastajanja tega kipa je neverjetna – Karla se je dela lotila z izrednim zagonom, toda zaradi velikih dimenzij kipa (3 m), so stroški preseglji dogovorjeno vsoto in sledila je tožba zaradi neplačanega mavca. Leta 1937 je bil njegov mavčni odlitek prodan na dražbi zasebniku, ki ga je nato podaril Mariborskemu muzeju. Tik pred vojno so kip/odlitek, iz bojazni, da ga Nemci ne bi uničili razrezali na 3 kose in ga skrili na nekem podstrešju, kjer je srečno preživel številna bombardiranja Maribora.

³ Aleš Stopar v katalogu razstave »Karla Bulovec-Mrak : 1895-1957« – Pokrajinski muzej Celje, 1996, str. 2.

¹ Do sedaj je bila delno objavljena le njena korespondenca s prijateljico Angelo Prager roj. Groznik. Glej: Karla Bulovec : 1895-1957 : katalog razstave (Cankarjev dom 21. 1.-23. 3. 2003) – in že ta nam izpričuje izreden smisel za pisanje oz. izražanje svojih misli, razmišljanj, pogledov na svet okoli sebe...

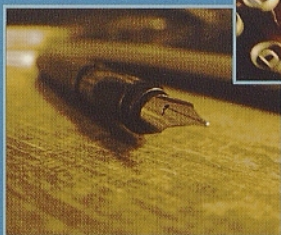
Literarni natečaj "MLADIKE" 2007

1. Revija Mladika razpisuje XXXVI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA	PESMI
prva nagrada 400 €	prva nagrada 200 €
druga nagrada 300 €	druga nagrada 150 €
tretja nagrada 250 €	tretja nagrada 100 €

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2007. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z

geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2008. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

da ji prav revščina in borba za košček kruha, povzročata številne zdravstvene težave in jo omejujeta pri njenem ustvarjanju. Kratkotrajno uteho je našla v kavarniških družbah, kajenju in pijači ... hodila je na koncerte in v gledališče ... človeško toplino pa našla predvsem v družbi številnih mačk. »Mačke in rože so mi odkrile, da je v vseh živih bitjih isti duh, le povsod drugače pogojen. Moj odnos do mačk je, bi rekli, golo naključje. Prvo našo mačko sem pred veliko leti rešila iz rok majhnega otroka. Od takrat pri nas mačk ni ne konca ne kraja. Pri nas se rode, živijo in umro. Prvi mačji mrliček me je tako prizadel, da sem ga narisala v spomin. In tako je šlo z vsakim naslednjim našim mrličkom: risati ga, dokler še ni čisto odmrli.«⁴

»Strašno sem razdjana v sebi in nečloveško razmesarjena. Tako zelo me boli duša. /.../ Sploh si pa z ničemer več nisem na jasnem. Človek čustev sem, brez pameti, razum mi pa nič ne pomaga. Iz kata-

strofe v katastrofo drvim. In čedalje hujša je moja melanholija. Kam bo to peljalo? Vse je vedno bolj zamotano, vse konfužno. In tako zelo grenko. Samo prav poredkoma se odpre nebo. To pa je prerazkošna pravljica. A samo pravljica. Angela, ne bom prišla v nebesa, ne v vice, ne v peklo, ampak med demone me bodo vrgli. Nič ne maraj, da je tako. To je dediščina zaznamovanih: velike umetnosti, velikega karakterja, velikega človeka – Smešno! ravno tako sem sitna kot vsaka druga ženska. Kapricijozna in nedisciplinirana sem do skrajnosti. Jaz – večno neutešena. V splošnem sem ena zelo zdivjana natura, z večnimi nameni poboljšati se.«⁵

Kljub pogostim temačnim mislim (tudi na samomor), je zmogla zapisati tudi: »Življenje je lepo, čeprav je mnogo žalosti v naturi in te zelo velikokrat srce zaboli, ko vidiš nebogljenost in trpljenje kreature.«⁶

Svoje zemeljsko trpljenje je Karla končala na Golniku 23. avgusta 1957.

⁴ Pogovor z Marjo Borštnik. Morda pa je v samosvoji mačji naravi našla tudi kakšno prisposodbo svojega »jaza«.

⁵ Pismo Angeli P., 4. 7. 1938. Glej op. 1., str. 87.

⁶ Isto. Pismo Angeli P., 15. 4. 1954., str. 91.

Martin Silvester

Grob pesnika Mitje Šarabona v Begunjah

V spomin in zahvalo me je po 35 letih na I. Gimnaziji v Celju povabil moj nekdanji dijak gradbeni inženir Ivan Lebeničnik na enodnevni izlet z avtom na Gorenjsko. Obiskala naj bi Prešernovo Vrbo in kraje še drugih naših kulturnih delavcev, zlasti literatov, v kakšnem gostišču pa obujala spomine nanje, na šolo in zanimive dogodke.

Obujanje slovenske literature se je začelo na poti iz Ljubljane že pri Šmarni gori, se nadaljevalo na vožnji mimo Medvod in Škofje Loke. Prvič sva stopila iz avta v Kranju v bližini pokopališča in počastila Prešernov in Jenkov grob. Prešernov bi si zaslužil veliko lepšo ureditev. Na Brezjah naju je ob veliki množici romarjev iz Štajerske (14 avtobusov) razen LAYERJEVE Marijine podobe zamikal zlasti kip papeža Janeza Pavla II. in samostanski muzej z razstavo nekoga modernega slikarja.

Po šoferjevem načrtu sva od tu najprej zavila v Begunje, tja, "kjer murke cveto in grad Kamen obuja spomine..." V Kacijanarjevem gradu iz 16. stoletja je bila od leta 1875 najprej ženska kaznilnica, med nemško okupacijo gestapovski zapor, sedaj pa je psihiatrična bolnišnica. V grajskem parku je grobi-

Mitja Šarabon.

šče in spomenik talcev, spominski muzej NOB z rekonstruirano "celico smrti" in fotografijami taborišč: Dachau, Buchenwald, Oswiecim in Ravensbrück. Baročno cerkev krasi Layerjeve slike in slike še drugih slikarjev. Ustavila sva se pri hiši bratov Avsenik, ki so ponesli sloves naše pesmi tudi v tujino.

Sledil je še obisk pokopališča pri cerkvi. Dvakrat sva prečesala pokopališče in zaman iskala grob mojega sošolca pesnika Mitje Šarabona. Vprašala sva štiri starejše ženske, pa ni nobena nič vedela, morda zato, ker pesnik ni bil domačin. Končno se je eni posvetilo ob večkrat pou-

darjenem imenu Mitja, da je grob nekje v bližini cerkve. In res sva ga tam našla. Priložena fotografija kaže, kako domačini in Slavistično društvo skrbijo za pesnikov grob: je najbolj ubog, majhen, ves pokrit s plevelom, na njem le majhna svetilka in ploščica, naslonjena na kamen, na njej pa napis Mitja Šarabon. Mitja Šarabon je bil moj sošolec zadnji dve leti na klasični gimnaziji v Ljubljani (1939/41), avtor več pesniških zbirk, od katerih je verjetno najbolj znana "Sonetni venec sonetnih vencev" (1971). Letos se bomo 15. septembra spomnili 20-letnice pesnikove smrti. Z grenkobo v srcu sem zapustil pokopališče. Ali res ni nikogar, ki bi se pesnika spomnil, uredil grob in mu postavil vsaj skromen spomenik? Težki življenjski udarci so ga uničili: zgodnja smrt matere, trimesečna internacija v Gonarsu v času italijanske okupacije (1942), 1946 očetova smrt in isto leto deložacija iz stanovanja na Resljevi cesti, zasilno bivališče v neki vlažni kleti, težave v novem režimu, vojaška služba (kazenski bataljon v Banja Luki z veliko maltretiranja in poniževanja). Nič kaj dobro se ni počutil kot uslužbenec Opere, kjer je bil sprva uradnik, potem pa lektor in urednik Gledališkega lista in prevajalec opernih besedil. Služba mu je jemala čas za pesniško ustvarjanje. Po vojni mu kar 25 let niso natisnili pesniške zbirke "Sonetni venec

Pesnikov grob v Begunjah.

sonetnih vencev". Novi oblasti se je zameril, ker med vojno ni upošteval kulturnega molka; izdajal je zbirke in se 6. junija 1944 udeležil Balantičevega spominskega večera v Drami s pesmijo Mrtvemu pesniku. Razpadel mu je tudi zakon. Vse to ga je tako prizadelo, da je zapadel v hude depresije. Čeprav je bil vnet planinec in se je v naravi duševno malo odpočil in okreplil, je začel hudo bolehati. Večkratno zdravljenje je malo zaleglo. Živčno strt je 15. 9. 1987 umrl v psihiatrični bolnišnici v Begunjah.

In Mitja Šarabon kot pesnik? V času njegovega šolanja je bilo na klasični gimnaziji v Ljubljani več pesnikov, ki so se kmalu začeli uveljavljati: France Balantič, Rudolf Račič, Jože Šmit in France Kos-

Knjiga je izšla leta 1971.

mač. Vsi iz njegove generacije. Zdi se mi, da je najbolj korektno sodbo o Mitji Šarabonu napisal dr. Anton Slodnjak. Naj navedem nekaj povzkov iz njegove knjige "Obrazi in dela iz slovenskega slovstva" (MK, Ljubljana 1975):

Mitja Šarabon je izšel iz izrazito artistično in religiozno usmerjenega slovenskega dijaštva. Vzgoja, temperament in življenjska pot so povzročili, da so mu revolucionarni in narodnoosvobodilni cilji ostali tuji. Dušo so mu polnili artizem, romantika in svetovnonazorski idealizem. Učil se je pri Prešernu, Gradniku in Balantiču in se odločil za ljubezenski in izpovedni sonet. Do leta 1975 je spesnil

28 sonetnih vencev, od teh jih je 15, zloženih od aprila do decembra 1945, objavil v knjigi "Sonetni

Mitja Šarabon

Mrtvemu pesniku

(pesniku Francetu Balantiču)

*Bil si pogubnim plamenom ognjišče,
vrela v poslednjem je valu ti kri,
rasel požar je kot vihra, ki išče
bore ponosne in k tlom jih krivi.*

*Roki sta tvoji se k zemlji privili,
zadnjič iskali sta v njej pomoči,
prsti in prst so se v eno združili,
vetri so plakali himno noči.*

*Smrt se je v smehu pohotnem smejala:
"Glej, fant, kako se mi kosa iskri,
le se izmuči, da bom darovala
mrtvemu svoje koščene slasti!"*

*Zvézali so te bleščéči trakovi,
nisi več vedel, da molk te drži,
sam si ostal med žarenja valovi;
smrt že ob drugih pogreb govori.*

*Sedale k tebi so trave ožgane,
listi iskali so tvoje dlani,
padale so od gorenja pijane
ptice krvave na črne kosti.*

*Ognji so glodali v strti lobanji
in so izgledali dvoje oči,
votlo strmita široki kotanji,
zublji izpili očem so moči.*

*Rože uvele v pepel so razpale,
sence hitele so s temne poti,
smreke in jelke so v grozo zaspale,
potok je čutil, da strah ga tišči.*

*Pesmi pa tvoje so k Bogu bežale:
"Ti, o Gospod, na svoj plašč nas pripni,
daj, da bi vedno pri tebi ostale,
ne med ljudi več, ne, ne med ljudi!"*

venec sonetnih vencev" (1971). Ocene številnih prijateljev, znancev, pesnikov in drugih so bile različne: od pohval do pomislekov. Nekatere je motilo izredno veliko kopičenje metafor brez pravega učinka in v zvezi s tem tudi težja razumljivost celotnega ciklusa. V ciklusu "Ob mrtvih pticah sam" (1972) pa se že kaže, da se bo avtor rešil artizma in idealizma in našel pot do sodobnejše oblike in vsebine.

Begunjam so sledili še drugi kraji: Radovljica (Linhart), Vrba (Prešeren), Žirovnica (Čop), Lesce (kosilo v lepem gostišču Tulipan), Breznica (čebelar Anton Janša in njegov čebelnjak, pokopališče), Dolslōve (Finžgar) in Rodine (Jalen). V vseh domovih so naju (bila sva sama!) sprejele zgovorne oskrbnice, nama razkazale vse prostore in predmete, slikovni material, izdaje knjig, povedale marsikaj o življenju avtorjev, o raznih obiskih.

Enodnevno literarno potovanje sva končala v čudovitem sončnem dnevu, navdušena nad lepoto Gorenjske, urejenih domov in vrtov ter asfaltiranih cest.

Moj nekdanji dijak mi je čez nekaj tednov poklonil albumček z izbranimi fotografijami, v posvetilu pa napisal:

*V čast in zadovoljstvo mi je bilo,
da sem se lahko 35 let po maturi
na Gimnaziji Celje (1968-1972)
en dan družil z Vami v okolju,
kjer so se rodili velikani*

slovenskih literarnih del.

*S svojo besedo in razlago
ste mi čas zavrteli za več desetletij nazaj,
da sem lahko intenzivno podoživljal
svoja gimnazijska leta.*

Ljubljana, 30.6.2007

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXIII. TEKMOVANJE
ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2007. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov: SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

• • • • •

Trst – vodnik po mestu

Čisto slučajno nam je prišla v roke brošura TRST – VODNIK PO MESTU, ki jo je izdala Dežela Furlanija Julijska krajina v svoji zbirki Turističnih informacij. Brošura je seveda namenjena tujcem in je verjetno izšla v raznih jezikih. Slovenski izvod, ki nam je prišel v roke, je namenjen Slovencem. Knjižica se grafično lepo predstavlja, opremljena je z mnogimi barvnimi fotografijami. Žal pa ne moremo pohvaliti druge strani brošure, to je jezika in vsebine.

V slovenskem tekstu žal kar mrgoli jezikovnih napak, tiskarskih škrtov in netočnih prevodov, da dela založniku prav sramoto. Problem zase pa je vsebina publikacije, ki nikakor ne upošteva slovenskih bralcev, katerim je namenjena. Med tržaškimi ustvarjalci so tako omenjeni Italo Svevo, Umberto Saba, Scipio Slataper, Fulvio Tomizza in celo James Joyce. Ni pa niti besedice o kakem slovenskem avtorju (npr. Borisu Pahorju, Alojzu Rebuli). Med znamenitostmi je omenjena Fojba pri Bazovici, ni pa sploh omenjen spomenik štirim bazoviškim junakom. Glinščica je samo »Val Rosandra«, Škedenj »Servola« itd. itd. Ker je publikacijo financirala Dežela, katere davkoplačevalci smo tudi Slovenci, bi bilo nujno, da to sramoto odgovorni čimprej popravijo.

Trst
Vodnik po mestu.

Prva stran brošure.

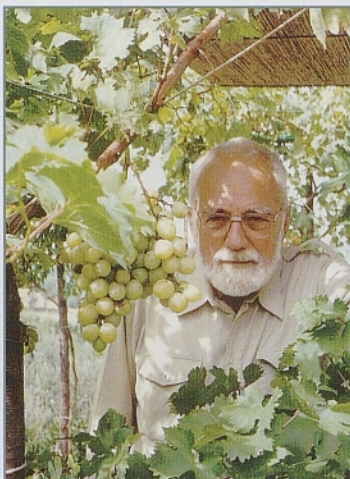

Kramljanje z Giorgiom Pillerijem ob izidu njegove avtobiografije

Dr. Giorgio Pilleri (Trst 1925), zdravnik, profesor za nevroanatomijo in primerjalno nevropatologijo, bivši direktor Nevroanatomskega inštituta v Bernu; njegovo raziskovalno delo ga je vodilo v številne dežele širom sveta in omogočilo mu je odkrivanje različnih ljudi in okolij. Ukvarjal se je s presenilnimi boleznimi, z Alzheimerjevo boleznijo in s Pickovo atropijo. Večji del svojega življenja je posvetil raziskovanju delfinov. Pri tržaški založbi Mladika je pred kratkim izšla njegova avtobiografija z naslovom *Kramljanje o medicinski šoli in podnaslovom Avtobiografija 1925-1995*, zajetno delo na več kot petstotih straneh, obogateno s fotografijami z njegovih raziskovalnih potovanj in srečanj. Delo kaže na lik plemenitega moža, znanstvenika, raziskovalca pa tudi pripovedovalca, saj njegovo biografijo, kljub zajetnosti, bi kar bral naprej in naprej; njegovo pripovedovanje je sočno in tekoče, odlikuje ga pristrčna anekdotičnost, tako da ti je na koncu prav žal, da je knjige že konec. In prav zaradi tega smo se odločili, da še malo pokramljamo o tem potovanju v prostoru in času.

➤ *Profesor Pilleri, v predgovoru vaše knjige pišete, da »nisem Churchill ne tridesetletni filmski igralec in niti dvajsetletni pop zvezdnik«, a ste se vseeno odločili za pisanje avtobiografije. Kateri je glavni vzrok te izbire? Kako je potekalo pisanje, imeli ste verjetno zajetne dnevniks s potovanj – kaj ste iz njih izločili, kaj pa upoštevali?*

➤ Če se dobro spominjam, sem se enkrat pozimi leta 1992-93 (takrat sva bila z ženo v Umbriji, kjer sva restrukturirala staro kmečko domačijo) prijetno pogovarjal z nekim svojim dobrim prijateljem in zašla sva tudi v obdobje najinega otroštva. On se ga je bolj malo spominjal, sam pa sem imel jasen spomin na svojo otroško dobo, tja vse do zgodnjih let sadistično-analne faze – Freudu ne bi bil všeč tak pacient. Še vedno se zelo podrobno spominjam skoraj vsakodnevnih dogodkov iz tistih srečnih zgodnjih let, kot da bi se mi vtisnili v možgane. Prijatelj se je takrat zelo začudil moji spominski spretnosti in mi predlagal, naj kaj napišem o tem. S tem me je nekako opogumil. Začel sem pisati o svojem otroštvu in nato prešel k mladostni dobi, šolanju in letom v Naravoslovnem muzeju v Trstu ter vse tja do univerzitetnega šolanja v Padovi, na Dunaju in v Bernu. V zaboju s starimi pismi in z zapiski s potovanj sem našel dodatno gradivo. Lotil sem se pisanja spominov v italijanščini, pa ni šlo;

Giorgio Pilleri v svojem vinogradu v Umbriji.

prezgodaj sem zapustil Trst za Dunaj. Nameraval sem pripovedovati o svojem življenju svoji družini, šlo bi za neke zapiske *ad usum proprium*, ki bi ostali znotraj domačega kroga. Nekega dne pa je prišla iz Praprota k nam na obisk v Umbrijo draga prijateljica Bogomila Lupinc. Poliglotka Bogomila je brez težav prebrala nemško besedilo. Posodil sem ji rokopis za njeno zasebno rabo, ona pa ga je brez omahovanja odnesla k gospodu Mariju Maverju na Mladiko. To je nekako zgodba te knjige. Veliko pripetljajev sem moral izpustiti, marsikaj zgostiti, da je potem delo izšlo na petstotih straneh. Založba

Mladika in njeni dragoceni sodelavci in sodelavke so pripravili čedno izdajo; upam, da bo vsaj del snovi lahko zanimal in požgečkal (naklonjenega) bralca.

➤ *Rojeni ste v Trstu, in mesto Trst čudovito zaživi v prvi knjigi vaše avtobiografije. Opisujete ga z ljubeznijo, a tudi nostalgijo, s prepletanjem osebnega in javnega. Iz tega dela izvemo, da imate slovenske korenine. Ali bi kaj o tem povedali, o vaših starših in prednikih?*

➤ Tako je. V meni se pretaka slovenska kri, po očetovi strani pa tudi hrvaška. Moja nona Ursula Marn se je rodila kmečki družini v Litiji. Ena njenih hčera, moja mama Ines, se je rodila v Trstu leta 1896. Doma so pri babici govorili slovensko. O svojem

dedu Janezu Zadniku pa imam samo majhno fotografijo. Moja mama mi je pripovedovala, da se je njen oče rodil v neki kraški vasi, katere imena se žal ne spominjam. Preselil se je v Trst in se tu zaposlil v ladjedelnici, kjer je odstranjeval rjo z ladijskih trupov. Zbolel je za jetiko in zelo mlad umrl. Zapustil je ženo, mojo nono, in šest otrok. Z očetove strani imam bolj malo podatkov. Moj oče se je rodil na Reki leta 1894. Pripovedoval mi je, da je njegov ded služil vojaščino v takrat avstrijskem Milanu, in zelo verjetno je, da se je neki Pillepich bojeval z Rade-tzkyjem v Custozzi ali Solferinu.

Moram sicer dodati, da se kot mlad fant nisem veliko zanimal za usodo svojih prednikov. Kot vam je znano, je takratna fašistična oblast zaničevala »slovanski« element in se sploh zavzemala, da bi uničila vsakršno slovensko prisotnost v mestu.

➤ *Ali je s tem povezana izbira jezika, v katerem ste želeli objaviti delo? Izvirni rokopis je bil namreč v nemščini, odločili ste se za prevod v slovenski in ne v italijanski jezik, ki bi ga verjetno več ljudi bralo. Zakaj?*

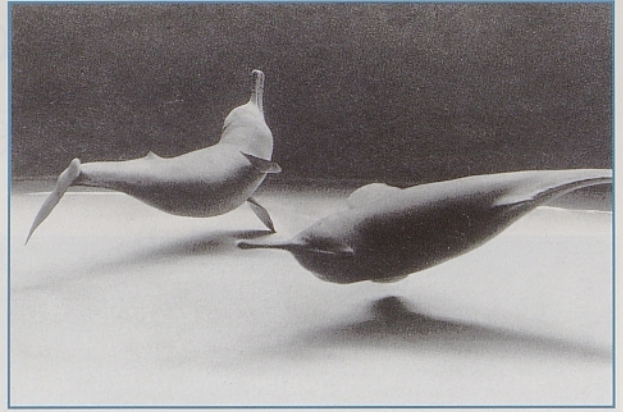
➤ Ker sem preživel veliko let v nemškem kulturnem svetu, je bilo zame lažje pisati spomine v nemščini. Slovenska izdaja me je še posebej in globoko razveselila, ker tako rekoč utripa sinhrono z mojimi koreninami. Slovenija pa je dežela navdušenih bralcev in bralk. Zanimanje za prirodoslovje je zelo razvito, kar sicer v Italiji pogrešam. Zato bo moja knjiga nedvomno naletela na večje zanimanje v slovenskem svetu.

➤ *Ob branju prvega poglavja ima bralec vtis, da ste odraščali v lepi družini, ki vas je ljubila in je dojela vaše sposobnosti in nadarjenost. Koliko vam je to zdravo in ljubeče jedro pomagalo, da ste potem v življenju veliko naredili in dosegli?*

➤ Veliko srečo sem imel s svojimi starši. Ljubili so me in mi zaupali ter me varovali do svoje smrti.

➤ *Zakaj je bil po vašem Trst takrat izredno mesto, kaj ga je označevalo in odlikovalo? Ga zdaj obiskujete? V čem se vam zdi spremenjen?*

➤ Obiskal sem raznorazna mesta, a v meni ostaja vtis ali le iluzija, da je Trst bilo in še vedno je posebno mesto. Zadnjih petnajst let sem preživel v Umbriji, kjer sem srečal le malokoga, ki bi kaj vedel o Trstu: le tržaške »mule«* so znane naokrog. O našem lepem mestu se malo ve širom Italije. Moji kolegi iz Parme so mesto obiskali na stara leta in o njegovih

Giorgio Pilleri se je posvetil predvsem raziskovanju slepe indske pliskavke Plataniste. Na sliki sta dva primerka, samec in samica, v bazenu laboratorija Nevroanatomskega inštituta v Bernu. Po zaslugi Pillerijevih raziskav je ta vrsta zdaj zaščitena na širšem delu Inda.

zgodovini so znali čisto malo. Skupina akademikov iz Bologne (Bologna la grassa! **) mi je pripovedovala, da so enkrat obiskali mesto, a so se spominjali le njegovih klobas. Tudi zemljepisno znanje Toskancev pride nekako do Benetk, za njimi pa se odpira izgubljeni svet, ki ga je treba šele odkriti. Zgovorno je na primer tudi dejstvo, da tretja postaja vsedržavne italijanske radijske mreže Radio 3 Mondo, ki sem jo v Umbriji redno poslušal, ni nikoli povabila v svoje oddaje tržaške časnikarje slovenske ali italijanske narodnosti in še nikoli niso v studio povabljeni časnikarji italijanskih dnevnikov (Corriere della Sera, neapeljski Mattino itd.) poročali o člankih, objavljenih na tržaških dnevnikih. Skratka, v Italiji ni nikoli govor o Trstu. Za razliko od Milana Trst ne povzroča hrupa. Živi z dostojanstvom in določeno odločnostjo, zaradi česar ostaja nedostopno mesto. V preteklosti, to je pred letom 1918, je bil Trst nedvomno bolj poseben, saj je bil stičišče različnih narodnosti, s svojim modernim pristaniščem in z obširnimi zaledjem je bil polifonija ljudi, kultur in jezikov iz pol Evrope. Očarljiv mikrokozmos, ki je zdaj neponovljiv. Žal se v Trst redko vračam. Louis Pasteur je enkrat napisal, da znanost nima domovine, znanstvenik pa jo ima. Moja domovina bo vedno Trst in njegovo čudovito morje.

➤ *Usoda – ali bolje rečeno, raziskovalna vnema in želja po kvalitetnem študiju in raziskovanju – vas je peljala daleč po svetu. Odločili ste se najprej za študij v Padovi, potem pa ga nadaljevali na Duna-*

** (Bologna la grassa! = debela Bologna) Tale vzdevek se je že v srednjem veku oprijel mesta zaradi gostoljubnosti njenih prebivalcev in ljubezni do dobre kuhinje (op. prev.).

* narečni izraz za lepa tržaška dekleta (op. prev.)

ju in v Švici. V delu razberemo odklonilen odnos do italijanskega študijskega in raziskovalnega sistema: kje so njegove hibe?

► Ne drži, da je Italija premalo kulturna, čisto obratno; sploh občudovanja vredni so tisti ljudje, ki skrbijo, da se kultura čudežno ohranja. Italijanski šolski sistem je največkrat porazen, tak, kot si ga je zamislil še Gentile v fašističnem času. Poskusov, da bi ga izboljšali ali spremenili, je bilo ničkoliko. Vsak novi, pravkar izvoljeni šolski minister zamenja prejšnjo šolsko ureditev z novo, s svojo. S tem pa nobeni reformi nista dana ne možnost ne čas, da se uveljavi. Ob didaktiki mene zbodejo nahrbtniki, polni težkih knjig, ki ukrivljajo hrbet najmlajših. Iz teh debelih knjig bodo morda prebrali le par strani na dan. Če naj navedem značilen evropski primer, in sicer švicarskega, ostajajo tu knjige pod šolskimi klopki, tako da se učenci premikajo le s skromno količino tiskanega gradiva.

Tudi poučevanje je nestanovitno zaradi stalne menjave učnega osebja, včasih celo dve zamenjavi v enem letu. V Padovi, kjer sem obiskoval medicinsko fakulteto, smo študirali na dragih in debelih učbenikih, prevedenih iz angleščine, ki so prihajali iz Združenih držav. Nisi imel možnosti dobiti v roke histološkega preparata, še manj pa secirati truplo; učenje je bilo zgolj teorično, iz knjig, na domu. Na Dunaju pa si s pomočjo cenenega snopiča ciklostiranih skript preživel cele dneve na raznih inštitutih, v secirnici ali pa v bolnišnici pri bolniku, kjer so zdravniki in točni asistenti razlagali to, kar nisi razumel. Didaktičnega gradiva za učenje tedaj bolj opisnih predmetov, kot so anatomija ter navadna in patološka histologija, je bilo res veliko, pa vedno na razpolago študentom, tudi do poznih večernih ur. Potem ko so v italijanskih šolah skrčili število ur latinščine in grščine, se zdaj študirajo tuji jeziki; kdo pa jih sploh obvlada po končani šoli? Jasno je, da tu-

di v pomanjkljivem šolskem sistemu, kot je italijanski, najbolj nadarjeni študenti lahko uspejo. Kdo pa skrbi za tisti široki kulturni srednji sloj, ki je neobhodno potreben za tako velik narod? To, kar v Italiji pogrešam, je primerno učno metodo.

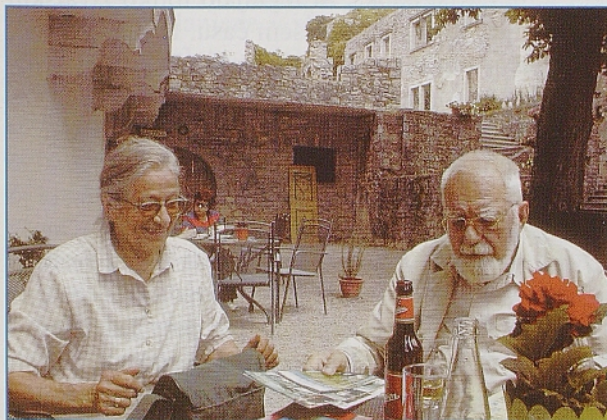
Če se spet povrnem k problemu učenja jezikov v šoli; kdo se v Italiji zanima za prebivalce italijanskega materinega jezika, ki prebivajo v mejnih območjih. V Trstu nekatere slepe politične skupine ovirajo dvojezičnost. Ne pomislijo pa na Slovence iz manjšine, ki govorijo vsaj dva jezika. Bretonec Belzasar Hacquet, kasnejši idrijski zdravnik, ki je popolnoma obvladal slovenščino, je nekoč zapisal, da je jezik ogledalo celotne kulture. In dodal je tudi, da ne smemo pozabiti, da imajo slovanski jeziki skupne korene in besede; če poznaš en jezik, ti je tudi drugi tako rekoč že domač. Slovani pa so sploh prisotni na ozemlju, ki se razteza od Trsta do Beringške ožine.

► *Branje vaše avtobiografije je pravi užitek. Vaše pripovedovanje je živahno, sočno in tekoče. Bralec marsikaj spozna na poljuden način in se tu pa tam pozabava ob vaših anekdotah. Čudi se številu osebnosti, ki ste jih spoznali, in pustolovščin, ki ste jih preživeli. Kaj je na vas naredilo največji vtis oziroma koga se najraje spominjate?*

► Ganljive so Vaše pohvalne besede o moji knjigi, toda rad bi poudaril, da nisem pisatelj, ampak anatom in torej – *sutor non ultra crepidam* – nimam ne literarnih ne slogovnih zahtev.

Res pa je, da sem v svojem bogatem in zanimivem življenju videl veliko stvari in spoznal tudi osebe izredne vrednosti. Kar je naredilo name največji vtis, gotovo niso manhatnski nebotičniki, ampak vsi tisti naravni pojavi, iz katerih lahko razumeš, kako šibka je »gola opica«.

V mislih imam orinoške slapove, slapove reke Iguazú, veličastne Ande, v spomin se mi je vtisnil

Levo: Giorgio Pilleri z ženo Rösli med obiskom Štanjela. Desno: nekaj Pillerijevih publikacij. Raziskoval je tudi življenje naravoslovca Belzasarja Hacqueta, ki je opisal slovenske botanične posebnosti.

sončni zaton nad mogočnim Indom, ali kit glavač, ki naenkrat priplava na površje oceanske gladine iz globine 1000 metrov; ali pustolovsko in nevarno ekspedicijo po trebenski jami skupaj s prijateljem Brunom Millom, ko sva se spustila v jamo po gnili lesenih lestvi, da bi prišla do 329 metrov globokega podzemnega jezera v jami Lindner. To so izjemne naravne lepote, katerim bi morali izkazovati morda še večjo vdanost kot kakemu religioznemu simbolu.

Sprašujete me, koga se najraje spominjam. Nedvomno svojih starih tržaških otroških prijateljev, ki so me pustili še živega, *ultimum moriens*. O njihovih življenjskih dogodivščinah in posebnosti pripovedujem v poglavju svoje avtobiografije, toda spomin nanje bi si zaslužil veliko več strani. Bilo je v celoti krasno življenje v njihovi družbi. Če se dobro spominjam, je nekoč kralj Filip II Španski zapisal: »Za vsakega človeka so velikega pomena tri stvari: ogenj, knjiga in prijatelj.«

► **Pravijo, da »za vsakim velikim moškim stoji velika ženska.« Med branjem vaše avtobiografije zaznamo prisotnost vaše žene in družine. Kako vam je uspelo združiti raziskovalne načrte in potovanja z družinskim življenjem?**

► Da mi je uspelo združiti raziskovalne načrte in službena potovanja z družinskim življenjem, je zaslug moja žene. Ona je inteligentna in preprosta ženska, ljubezniva mati in altruistična kot malokdo, in vedno se je zanimala za moje delo. Rojena Švicarka, z mano se pogovarja v tržaškem narečju. Moram dodati, da sem doma vedno zelo lepo delal v prostem času, kadar nisem bil daleč po svetu. Hrup, ki so ga povzročali moji otroci, njihovo vriskanje in igranje me niso nikoli motili, čisto nasprotno, stimulirali so moje delo, ki sem ga opravljal v domači delovni sobi pri odprtih vratih.

S svojimi sinovi imam odličen odnos. Nihče se ni odločil slediti mojemu prirodoslovnemu nagnjenju, zrasli so svobodni in brez političnih ali verskih predsodkov; dejavni so na različnih področjih, daleč od biologije in medicine.

► **Veliko ste se posvetili raziskovanju delfinov; spoznavali ste jih v najrazličnejših okoljih, v Indiji, Urugvaju, Kitajski, Venezueli... Zakaj so vas delfini tako očarali? Do katerih bistvenih dognanj o njih ste se dokopali?**

► Nedvomno so delfini živali ... (vedno sem se spraševal, ali so res živali) in so izredno zanimivi za raziskovalca, tako z morfološkega vidika kot evolucijskega, nevrološkega, bioakustičnega in vedenjskega. Nekatere bolj razvite delfinje vrste – vseh

vrst je približno sedemdeset – imajo ogromne možnosti, katerim se nevroanatom in zoolog lahko le čudita; kajti njihov živčni sistem dosega nivo, ki je enak tistemu velikih primatov in človeka samega. Njihov orientacijski sistem na ultrazvoke dosega frekvence nad 200 kHz, kar po uporabni učinkovitosti presega najbolj razvito človeško tehnologijo. Na seznamu delfinjih anatomske in fiziološke čudes je še marsikaj. Osebnostno sem se zanimal, kako so se razni funkcionalni sistemi, predvsem čutila, evolucijsko prilagodili različnim okoljem in za sladkovodne sesalce tako rekoč skrajnim ekološkim pogojem: izjemne globine, zelo motne reke, v katere sploh ne prodira svetloba, ledene plošče, ki prekrivajo večji del morja v arktičnih morjih itn. Tem vprašanjem sem posvetil svoje raziskave v laboratoriju in na terenu ter dosegel odlične rezultate. Največje zadoščanje in potrditev, da niso moje raziskave nekoristno delo, ampak predstavljajo osnovo za praktična izvajanja, pa je prišlo iz Pakistana. Po večletnih raziskavah mi je uspelo prepričati vlado iz Sinda, da ustanovi naravni rezervat v spodnjem toku reke Ind. Tu so endemični slepi delfin Platanista in druge vrste živali, ki prebivajo na tistem področju, zdaj zaščiteni. Tako nam je uspelo rešiti živalsko vrsto, o kateri je strokovna javnost pred mojimi raziskavami menila, da je že izginila.

► **Kot izreden ljubitelj in poznavalec narave in živali, kaj priporočate današnji in prihodnjim generacijam, da bo življenje na našem planetu dostojno? Katere so najhujše zlorabe narave, ki ste jih vi ugotovili?**

► *Primum non nocere* je napisal Hipokrat v svoji prisegi. To pravilo ne velja samo za zdravnike, ampak sploh za človekovo razmerje do narave. Še nikoli niso bila znanstvena spoznanja o živalskih vrstah tako natančna kot današnja. In še nikoli, in v tem je pravi paradoks, ni izginjalo toliko živalskih in rastlinskih vrst kot v našem času. Leta 1978 sem na Jagceju preštel zadnje primerke kitajskega rečnega delfina Lipotes. Takrat jih je bilo v celi ogromni reki le deset. Zdaj so pa sploh izginili. Onesnaževanje in promet so uničili redko živalsko endemično vrsto – ki je bila nekoč zelo razširjena – preden bi jo sploh znanstveniki lahko zadostno raziskali. Gre le za primer (tako rekoč makroskopski, ki povzroča veliko hrupa po časopisju) tiste globalne uničevalne ihte, ki »nikoli ne pojenja«, če povem z Dantejem.

Če bomo nadaljevali po tej poti, bomo uničili tudi sebe. Narava pa bo vseeno šla po svoji poti naprej. Še bodo rasle rože, pravi Henri Laborit, toda nikogar ne bo, ki bi jih občudoval.

Mitja Petaros

Priložnostni obtočni evri

V sedmi številki 49. letnika Mladike smo predstavili tedanje nove spominske oziroma priložnostne tečajne evre, ki so jih prvič izročili v obtok leta 2004. Od tedaj do konca leta 2006 so jih razne evropske države izdale kar enaindvajset, z različnimi motivi in tematikami.

Lani (torej z datumom 2006) so priložnostne tečajne kovance vrednosti 2 € skovale (države so zapisane v časovnem vrstnem redu, kot so svoje kovance izročile v obtok): Belgija, Nemčija, Italija, Luksemburg, Finska, San Marino in Vatikan. Od že najavljenih kovancev pa jih nista uresničili ne Francija, ne Španija, čeprav so v časopisju že objavili to namero. Francija je načrtovala izdajo kovanca ob 25. obletnici uradne ukinitve smrtno kazni (čeprav je od zadnje "državne usmrtitve" poteklo mnogo več let, so uradno ukinili smrtno kazen 9. oktobra 1981), a ga potem ni kovala (razlogi so nam neznan). V Španiji so nameravali posvetiti kovanec 125-letnici rojstva Pabla Picassa, a ga lani niso kovali in verjetno ga tudi letos ne bodo (saj je prepozno ...).

Kar se tiče letošnjih tečajnih priložnostnih evrokovancev, naj zapišemo, da so se ministri držav evroobmočja dogovorili, da bi zaradi simboličnega pomena spominskega dogodka, praznovanja 50. obletnice podpisa Rimske pogodbe, vse države, včlanjene v skupno evropsko valuto, izdale isti (ali vsaj podoben) spominski kovanec; izjemoma so letos dovolili ne le skupne izdaje omenjenih kovancev, ampak tudi to, da lahko razne države izdajo drugi priložnostni obtočni kovanec vrednosti 2 €, s katerim bi opozorili na kako drugo posebno obletnico ali dogodek. Tako so ob Nemčiji (ki je že pripravila dolgoročni program takih kovancev) in

Luksemburgu, ki sta svoja priložnostna kovanca že izročila v obtok, letos predvideli drugo izdajo še v Portugalski (posvečen bo portugalskemu predsednikovanju EU). Seveda bosta (kot vsako leto doslej) svoj spominski kovanec nakovala tudi San Marino (posvečen bo 200-letnici rojstva Giuseppa Garibaldi) in Vatikan (ki bo proslavljal 80. rojstni dan sedanjega papeža Benedikta XVI.), to bo pa njun edini letošnji priložnostni kovanec, saj ti državi nista članici Evropske unije in zato nista sodelovali pri skupni posebni izdaji ob počastitvi 50. obletnice podpisa Rimske pogodbe.

Na skupnem spominskem obtočnem kovancu bo upodobljena *Pogodba* (torej dokument v obliki knjige, v katero so se ministri podpisali), ki jo je podpisalo šest ustanovnih članic. Ozadje na risbici prikazuje tlakovanje *Kapitolskega trga* v Rimu (baje ga je zasnoval Michelangelo v 16. stoletju), kjer so 25. marca 1957 podpisali Rimsko pogodbo. (Priznati je

treba, da izbira rimskega Trga *Campidoglio* ni zelo izvorna, saj so ga že večkrat gravirali na raznih italijanskih novcih: npr. za prvi tečajni kovanec vrednosti 1000 lir leta 1970 (srebrnik) in nazadnje tudi na kovanec vrednosti 50 stotinov evra, ki je v obtoku od leta 2002 – tu je na tlakovanem trgu tudi podoba kipa rimskega cesarja Mark Avrelija na konju.) Na kovancu bi moralo biti v jeziku vsake države izdajateljice, članice evroobmočja, zapisano: »Rimska pogodba 50 let«, »EVROPA« in ime države izdajateljice. Tako se napis od države do države razlikuje, medtem ko je podoba ista. Z *Rimsko pogodbo* je bila pred pol stoletjem ustanovljena EGS – Evropska gospodarska skupnost, kar je sčasoma pripeljalo do sedanje *Evropske unije* in uvedbe skupne valute evra leta 1999 in

Priložnostni kovanec iz Nemčije in Monaka.

Portugalski in luksemburški kovanec.

Priložnostna 2 evra iz Vatikana in S. Marina.

evrobankovcev in evrokovancev leta 2002. Praznovanje te obletnice je potekalo 25. marca 2007. Glavni motiv skupnega spominskega evrokovanca je bil izbran na natečaju, ki so ga organizirale evropske kovnice. Datum izdaje kovancev je bil za skoraj vse države evroobmočja prav 25. marec 2007, le Francija je nekoliko zamudila.

Marsikdo je kovance, izdane za Rimsko pogodbo, že videl, saj so že v obtoku, poudarili pa bi nekatere zanimivosti, ki se jih morda na prvi površni pogled ne opazi. Čeprav so se odločili, da bodo kovanci enaki za vse države izdajateljice (Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Slovenija in Španija) oziroma da bo likovna podoba enaka za vse, razlikovali pa naj bi se le po jeziku, v katerem piše ime države izdajateljice in pomen kovanca, je prišlo do večjih ali manjših razlik: nekatere države so dogodek opisale v ednini, druge v množini (verjetno je množinsko obliko uporabila le Italija). Nemško govoreči državi sta različno označili dogodek: na avstrijskem kovancu piše VERTRAG VON ROM, na nemškem pa RÖMISCHE VERTRÄGE, medtem ko je tako na španskem kot na portugalskem kovancu naključno napis enak: TRATADO DE ROMA. V Belgiji, da bi se izognili zapisovanju v vseh treh uradnih jezikih, so kar po latinsko napisali PACTVM ROMANVM QVINQVAGENARIVM, ime države pa celo trikrat: BELGIQUE – BELGIE – BELGIEN. Grčija in Irska sta za napise uporabili vsaka svojo abecedo, da se ne bi izneverile narodnemu duhu. Na Nizozemskem so morali izglasovati poseben zakon ob izidu teh kovancev, saj je njihova zakonodaja doslej predvidevala, da mora biti na nizozemskih kovancih vedno upodobljen vladajoči monarh (v tem primeru kraljica Beatrix). Temu problemu so se elegantno izognili v Luksemburgu, tako da so ob obveznem motivu dodali tudi majhen profil *njegove kraljeve visokosti velikega vojvode Henrija*, ki se ga opazi le pod posebnim kotom. Tudi obodi teh kovancev se med seboj razlikujejo, čeprav je večina držav vtisnila isti motiv šestih nizov številke 2 in dveh peterokrakih zvezdic, obrnje-

nih izmenično navzgor in navzdol. V Avstriji pa so na obodu gravirali napis 2 EURO ob treh zvezdicah (v štirih izmenično obrnjenih nizih), na nemških kovancih običajni napis obtočnih kovancev EINIGKEIT UND RECHT UND FREIHET, lastni običajni napis so dodali tudi na nizozemskih kovancih GOD ZIJ MET ONS (med vsako besedo pa je po ena zvezdica), tudi slovenski kovanci na obodu ponavljajo gravuro tečajnih kovancev dveh evrov: napis SLOVENIJA, kateremu sledi pika. V Grčiji so na obod vtisnili napis z grško abecedo ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΕΜΟΚΡΑΤΙΑ in zvezdico, na Finskem pa napis ROMFÖRDRAGET 50 ÅR EUROPA. Nekatere države so uradni upodobitvi dodale tudi oznako kovnice, druge pa tega niso storile (Nemčija je kot običajno skovala svoje novce v petih kovnicah in imajo zato nemški kovanci pet različnih kovnih znakov), na nekaterih kovancih so označili tudi graverja in kovnega mojstra, tako da imamo zelo obširno paleto različnih znakov na teh novcih (oznake kovnice ni le na avstrijskih, irskih in slovenskih kovancih).

Izdaja teh kovancev je bila načrtovana že pred širitvijo evroobmočja, tako da je Slovenija pristopila k pobudi naknadno in je zato kovana količina slovenskih kovancev bistveno manjša od ostalih držav izdajateljic (naklada Slovenije je le 400.000 kosov, mnogo nižja celo od trenutno najmanjše države "evrolandije" Luksemburga, kjer so jih nakovali 2,1 milijona kosov; za primerjavo je po slovenski druga najnižja naklada iz Finske – 1,4 milijon teh kovancev; kot običajno pa ima najvišjo naklado Nemčija s 30 milijoni primerkov), tako da so slovenski evri kmalu postali zelo cenjeni in iskani, saj so pri zbiralcih bistveni za zaključek celotne serije. Prvi slovenski spominski evrski kovanec je bil torej dejansko že določen, predno smo sploh v Sloveniji začeli uradno uporabljati novo valuto. Zaradi svoje relativne redkosti pa je že zelo priljubljen med zbiralci in numizmatiki.

Naj dodamo, da bodo letos Ciper, Madžarska in Romunija (to so države članice Evropske unije, ki jim še ni uspelo, da bi uvedle skupno evropsko valuto evro) izdale priložnostni kovanec z istim

osnovnim motivom kot na prej opisanem evrskem kovancu, vsaka v svoji lastni valuti in seveda z nekoliko spremenjeno upodobitvijo, ki pa se zelo približuje skupni evrski.

50 let podpisa Rimske pogodbe na kovancih Portugalske, Luksemburga, Grčije in Slovenije.

Lida Turk

Iz radijskega arhiva

Fotografski posnetek sicer ni ne arhivski ne zgodovinski, saj se je vesela družba nastavila objektivu v minuli jeseni. In vendar je na fotografiji ovekovečen dober del zgodovine Radia Trst A, točneje njenega programskega oddelka. Nekateri izmed prisotnih so še novopečeni penzionisti, drugi so že kdaj zaprli za sabo radijska vrata. Samo štirje so še polnopravni radijci in se dan za dnem ubadajo z oddajami (Alenka Florenin, Aleš Lupinc, Rosana Pasarit in Mirjam

Koren), ostali pa so upokoјenci, večinoma še delavni in aktivni, vsak na svojem področju in po svojem zanimanju. Med te bi spadali še nekateri, ki so bili upravičeno odsotni. Prijetnega srečanja pa so se udeležili kolegi-penzionisti: Igor Tuta, Dorica Žagar, Nadja Rojac, Marjuča Čok, Danilo Pertot, Sergej Verč, Ado Lapornik, Desanka Škerk, Janko Ban, Nadja Kralj, Livij Valenčič, Marij Maver; sedijo Nataša Sosič, Irena Srebotnjak, Marija Bobek, Danila Sila, Marjuča Offizia, Lida Turk in Zorko Harej.

Ob petdesetletnici Radia Trst A je ustanova izdala spominski zbornik (levo spodaj); v njem je tudi fotografija palače, iz katere se je že ob koncu vojne glasila slovenska beseda (levo na sredi).

Poletni seminar ZCPZ

Skupina udeležencev pred štiristoletno trto v Mariboru.

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je avgusta priredila 35. poletni pevski seminar, tokrat v Zrečah. Udeležilo se ga je kakih sto pevcev in njihovih svojcev. Pevske vaje sta vodila Aleksandra Pertot in Gregor Klančič, orgelski tečaj pa Angela Tomanič. Za najmlajše je z delavnicami poskrbela Alenka Hrovatin.

Za konec seminarja so udeleženci poskrbeli za orgelski koncert in peto mašo v zreški cerkvi ter koncert v koncertni dvorani zdravilišča.

ZCPZ je poleti tudi izdala zbornik Glas naših zborov 5, ki obsežno popisuje delo tržaških cerkvenih pevskih zborov od leta 2003 do letos.

STARA ZAVEZA

V Ljubljani je bil od 12. do 20. julija 19. svetovni kongres Mednarodne organizacije za preučevanje Stare zaveze (IOSOT). Predsednik organizacijskega odbora je bil slovenski bibliclist prof. Jože Krašovec. Ob študijskem delu (300 referatov!) so 15. julija priredili Biblični festival z velikim koncertom na Pogačarjevem trgu v Ljubljani, v cerkvi sv. Jožefa so postavili biblično razstavo Živa beseda, vsak dan pa so imeli ekumenska molitvena srečanja na Teološki fakulteti.

UMRL JE DR. RUDOLF ČUJEŠ

V Antigonishu (Nova Škotska) v Kanadi je 13. julija umrl univerzitetni profesor in strokovnjak za zadružništvo dr. Rudolf Čuješ. Rodil se je 16. junija 1914 v Celju. Iz prava je diplomiral v Ljubljani, iz političnih ved pa doktoriral v Gradcu. V domovini je bil dejaven pri »stražarjih« in v Slovenski dijaški zvezi. Kot politični emigrant se je leta 1948 naselil v Kanadi. Bil je med pobudniki Hranilnice in posojilnice Janeza Evangelista Kreka v Torontu, član uredništva Slovenske države in avtor ali urednik več knjig (o škofu Baragi, o prof. Lambertu Ehrlichu) in strokovnih študij. Angažiral se je v kanadskem zadružništvu, od leta 1961 do upokojitve pa je predaval sociologijo na univerzi Sv. Frančiška Ksaverija v Antigonishu.

29. PRAZNIK EMIGRANTOV

V Bardu je bil konec julija 29. Praznik emigrantov. Ob tej priložnosti so predstavili novo v italijanščini pisano knjigo Dina Del Medica Cioccolata salata (Slana čokolada), ki jo je izdala zveza Slovenci po svetu.

NOVA ZBIRKA IVANA TAVČARJA

Tržaški besedni umetnik Ivan Tavčar, ki piše v slovenščini, italijanščini in nemščini, je pri društvu Gruppo Culturale Parole Sparse v Modici na Siciliji izdal novo pesniško zbirko religiozne vsebine v italijanščini (Giovanni Tavčar, Purché qualcosa nasce).

RAZSTAVA EVGENA GUŠTINA

Ob praznovanju velikega šmarna na Repentabru se je ob cerkvenih zvrstilo še nekaj kulturnih in družabnih prireditev. V srenjski hiši je na Gorenjskem živeči Repenc Evgen Guštin postavil razstavo svojih kipov zaslužnih rojakov.

TRG ZA KRALJA POLKE

»Kralj polke«, ameriški Slovenec, harmonikar Frankie Yankovich (1915-98) je v Clevelandu dobil svoj trg. Občinskemu svetu je dal zadevno pobudo ameriško-slovenski občinski svetovalec Mike Polenšek.

Umrl slikar Milan Volovšek

V Buenos Airesu v Argentini je 20. aprila tiho odšel slikar Milan Volovšek. Rodil se je leta 1922 v Mariboru. V Ljubljani sta mu vojna in državljanska vojna prekržali načrte glede študija arhitekture, po vojni se je znašel v begunskih taboriščih v Italiji, leta 1948 pa v Argentini. Živo se je vključil v argentinske likovne tokove, a bil dejaven tudi v Slovenski kulturni akciji. Potem je iz poklicnih razlogov veliko potoval. K slikarstvu se je intenzivneje vrnil po upokojitvi in povratku v Argentino. Leta 1993 je razstavljal v Mariboru, Ljubljani in Trstu.

Jubileji javnih in kulturnih delavcev

Odgovorni urednik tednika *Novi glas*, goriški časnikar, pesnik in pisatelj **JURIJ PALJK** se je 27. julija srečal z Abrahamom. Rodil se je v Velikih Žabljah na Vipavskem, vendar od leta 1978 živi v zamejstvu. Doslej je izdal pesniške zbirke *Soba 150* (1986), *Nemir* (1994), *Nedorečenemu* (1997), *Kako je krhko* (1999) in prozni deli *Očetovstvo malo drugače* (2001, ponatis letos poleti) in *O kruhu in naših stvarih* (2005).

Vodilni kulturni delavec iz Terske doline, šolnik, predsednik Narodne in študijske knjižnice v Trstu prof. **VILJEM ČERNO** je 24. julija obhajal 70-letnico. Rodil se je v Bardu, slovenske srednje šole pa je obiskoval v Gorici. Diplomiral je na tržaški univerzi. Leta 1954 je bil med ustanovitelji, pozneje pa tajnik oz. predsednik Kulturnega društva *Ivan Trinko* v Čedadu. Bil je med pobudniki Dneva emigranta, srečan na Kamenici, že skoraj 40 let skrbi za tečaje slovenščine v različnih krajih in na različnih stopnjah. V Bardu je bil tudi občinski svetovalec. Več let je bil predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze za videmsko pokrajino. V Bardu je ustanovil slovensko društvo in etnografski muzej. V domačem narečju tudi piše poezijo.

70-letnico je 16. avgusta obhajal še predsednik Sveta slovenskih organizacij, dolgoletni vodilni predstavnik Slovenske skupnosti, tržaški javni delavec odvetnik dr. **DRAGO ŠTOKA**. Že leta 1956 je ob mentorju prof. Jožetu Peterlinu postal prvi predsednik Slovenskega kulturnega kluba. Najdemo pa ga še pri Radijskem odru, Slovenskem odru, med snovalci revije *Mladika* (1957), pozneje Sveta slovenskih organizacij (1976), v publicistiki, v društvu *Pravnik*, v tržaškem škofijskem pastoralnem svetu in drugje. Objavil je šest samostojnih knjig politične, spominske in leposlovne narave. V vodstvu tržaške Slovenske skupnosti je od leta 1965. Večkrat je bil pokrajinski tajnik, v letih 1975-83 deželni tajnik, od 2001 do izvolitve za predsednika krovne organizacije civilne družbe SSO (2005) pa deželni predsednik SSK. Kar 20 let (1968-88) je bil izvoljeni predstavnik SSK v deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine.

UMRL JE PEVEC RAJKO KORITNIK

V noči na 19. avgust je v rojstni vasi Lozice v Vipavski dolini umrl dolgoletni prvak ljubljanske Opere, nato glasbeni pedagog, tenorist Rajko Koritnik. Rodil se je 24. avgusta 1930. Kot član ljubljanske Opere (od 1960 do 1980, honorarno do 1988) in na tujem je odpel kakih 60 velikih vlog. Nastopil pa je na vsaj 2300 koncertih.

RAZSTAVA V SV. KRIŽU

V Slomškovem domu v Sv. Križu pri Trstu so pred farnim praznikom na pobudo Anice Pahor in Silve Bogatec 24. junija odprli razstavo o domačih ustvarjalcih. Kratko je predstavila več desetih kulturnih in znanstvenih delavcev, glasbenikov, igralcev in likovnih ustvarjalcev. Poleg pobudnic sta na odprtju spregovorila župnik Tone Bedenčič in predsednik Slomškovega društva Igor Sedmak.

UMRL JE PETER TOMŠIČ

V Sovodnjah ob Soči so 26. junija pokopali zaslužnega domačina Petra Tomšiča, rojenega 14. decembra 1909. Bil je med ustanovitelji Slovenske demokratske zveze v domačem kraju. Na prvih občinskih volitvah v Sovodnjah leta 1951 in nato leta 1956 je bil izvoljen v občinski svet na Kmetško delavski listi.

UMRL JE KIPAR ROBERT NANUT

V noči na 2. julij je v Gorici umrl kipar, šolnik in arhitekt Robert Nanut. Rodil se je 4. septembra 1941 v kamnoseški družini v Vrtojbi. Študiral je v Carrari, Benetkah in ZDA. V Gorici je 23 let poučeval likovno vzgojo. Veliko je delal v marmorju, bronu in lesu ter zapustil tudi več sakralnih umetnin, kljub temu je edino večjo antološko razstavo doživel šele novembra 2004 v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici.

UMRL JE DIPLOMAT MARKO KOSIN

V Ljubljani je 31. julija umrl slovenski diplomat in publicist Marko Kosin. Rodil se je 29. januarja 1930 v Ljubljani. Jugoslavijo je kot veleposlanik zastopal v Tanzaniji (1973-77), Italiji (1980-84) in pri Združenih narodih v Ženevi (1987-90), samostojno Slovenijo pa spet v Rimu v ključnih letih 1992-95. O italijansko-slovenskih odnosih je tudi pisal, med drugim v knjigi *Diplomacija z Italijo 1991-96* (2000).

ROMANJE TREH SLOVENIJ

Na Sv. Višarjah je bilo 5. avgusta 19. Romanje treh Slovenij, ki ga zadnja leta pripravlja Rafaelova družba. O ljubezni do materinščine je predavala pisateljica in pedagoginja Berta Golob, somaševanje več kot 20 izseljenjskih in drugih duhovnikov pa je vodil mariborski pomožni škof Peter Štumpf.

VERČ V ITALIJANŠČINI

Založba Robin Edizioni iz Rima je po lanskem prevodu knjige Rolandov steber izdala še italijanski prevod druge kriminalke Tržačana Sergeja Verča. Skrivnost turkizne meduze (Il mistero della medusa turchina) je prevedla Laura Sgubin.

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

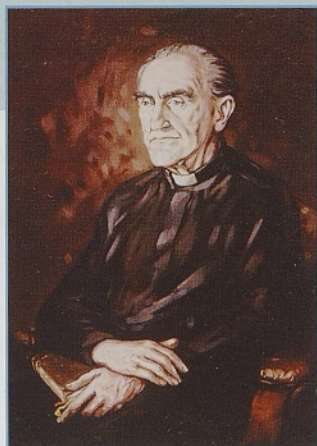
Pri Novi reviji je časnikarka in zgodovinarica Rosvita Pesek pod naslovom Osamosvojitev Slovenije objavila svojo doktorsko disertacijo, ki podrobno govori o duhu časa, dilemah, političnih in javnih razpravah v letih 1989-92 v Sloveniji. Knjigo bogati kakih 200 dokumentarnih fotografij.

60-LETNICA »KRVAVE BIRME« V LANIŠČU

Hrvaška katoliška Cerkev se je z veličastnima srečanjema poklonila spominu duhovnika Miroslava Bulešića in se spomnila 60-letnice krvavih dogodkov v istrski vasi Lanišče. V njej so nahujskani morilci 24. avgusta 1947 po birmi, ki jo je s pooblastilom sv. sedeža podelil tržaški slovenski duhovnik dr. Jakob Ukmar, zaklala mladega istrskega duhovnika, profesorja in vzgojitelja Miroslava Bulešića (1920-47) ter težko ranila samega Ukmarja. Oba sta danes med kandidati za oltar. Romanja so se poleg množice vernikov udeležili zagrebški kardinal Josip Bozanić, 13 drugih hrvaških nadškofov in škofov, koprski škof in pomožni škof Metod Pirih in Jurij Bizjak, tržaški škof Evgen Ravignani ter kakih 250 duhovnikov.

Mučeniškega Bulešića so se 24. avgusta najprej spomnili v Lanišču, kjer je molitve vodil kardinal Bozanić, govoril pa je domači poreško-puljski škof Ivan Milovan. Obudil je spomin na dogodka, a tudi na splošni krvavi davek hrvaške Cerkve med II. svetovno vojno in tik po njej, saj sta izgubila življenje kar 302 duhovnika s sedanjega hrvaškega državnega ozemlja.

V Svetvinčentu, kjer je Bulešić pokopan, pa je popoldne vodil somaševanje in pridigal kardinal Bozanić. Med množico je bil tudi predsednik hrvaške vlade Ivo Sanader z ženo. Kardinal je obsodil nasilje fašizma, nacizma in komunizma, ki so posebno prizadeli Istro, in zlorabo boja za svobodo. Zahteval je celovito resnico o polpreteklosti, omenil pa je tudi sedanje politične težave hrvaške Cerkve.

Umrl je lazarist
Franc Sodja

V slovenskem starostnem Domu Lipa v Torontu je 15. julija prešel v večnost duhovnik lazarist, misijonski delavec, vzgojitelj, politični zapornik, pesnik in pisatelj Franc Sodja. Rodil se je 31. avgusta 1914 v Bohinjski Bistrici. Z željo, da bi postal misijonar na Kitajskem, je stopil v Misijonsko družbo. Leta 1941 je bil v Ljubljani posvečen v duhovnika. Na zunanje misijone ni bilo mogoče misliti, sodeloval pa je pri reviji Katoliški misijoni in leta 1946 so ga predstojniki poslali na delo v Beograd.

Čas od 1. novembra 1947 do 3. novembra 1952 je Sodja prebil v zaporih in na prisilnem delu po Sloveniji, od tega sedem mesecev v samici. Svoje hudo trpljenje je izrazil v poeziji in v knjigi Pred vrati pekla. S službo je nadaljeval v Beogradu, Makedoniji, Sloveniji, na Kosovu, vendar mu komunistične oblasti niso dale miru, tako da je leta 1958 z Mirenskega gradu prebežal v Italijo.

Pot ga je vodila na postojanke lazaristov med Slovenci v Torontu v Kanadi, v letih 1966-82 v Buenos Airesu v Argentini, od leta 1982 spet v Torontu. Do leta 1988, ko se je preselil v Dom Lipa kot duhovni pomočnik, potem pa kot oskrbovanec, je izredno plodno delal v dušnem pastirstvu, na vzgojnem, misijonskem in publicističnem področju. Bil je med pobudniki slovenskih skavtov v Kanadi, vodja Misijonskega zavoda v Slovenski vasi v Buenos Airesu, sodelavec in urednik mesečnikov Katoliški misijoni v Argentini oz. Božja beseda v Kanadi, pisec številnih duhovnih in nekaj leposlovnih del. Poleg pesniške zbirke Meditacije in spominov Pred vrati pekla je bila najbolj odmevna njegova knjiga Pisma mrtvemu bratu, med vzgojnimi deli pa knjiga Lepo je biti mlad.

Sodjevo ime je bilo v Sloveniji dolgo prepovedano, tako da so njegovi sobratje več njegovih verskih del doma ponatisnili anonimno ali pod raznimi psevdonimi in kraticami. Bil je zelo globok človek in duhovnik.

PESEM MOLKA

Pisateljica in publicistka Mara Cerrar Hull, ki od leta 1955 živi v ZDA in piše v angleščini in slovenščini, je pri celjski Mohorjevi družbi objavila tretji roman iz trilogije Molk. Po Poletju molka (1995) in Poti molka (2002) je letos izdala roman Pesem molka. Avtobiografsko označena pripoved nas popelje na begunsko pot iz Slovenije v ZDA.

ODLIKOVANJE ZA LOJZKO
IN ANDREJA BRATUŽA

Na pobudo goriškega prefekta je predsednik republike Napolitano imenoval goriška kulturna delavca, otroka narodnega mučenca Lojzeta Bratuža Lojzko in Andreja za komendantorja italijanske republike. Postopek za posmrtno podelitev odlikovanja umorjenemu glasbeniku ob 70-letnici fašističnega napada pa še teče.

SLOVESNOSTI V ARGENTINI

V Slovenski hiši v Buenos Airesu je bila 10. junija osrednja Domobranska proslava ob 62-letnici povojnih pobojev. Po somaševanju, ki ga je vodil delegat Jure Rode, je imela slavnostni govor Metka Mizerit, odrski prikaz Most svobode pa je na osnovi pesnitve rajnega Lojzeta Novaka režiral Blaž Miklič. Sceno je oskrbel Tone Oblak.

Komemoracije so bile še po vseh slovenskih domovih.

Dne 23. junija pa je bil v Slovenski hiši Praznik slovenske državnosti. Somaševanje je vodil delegat Jure Rode, za kulturni program pa je poskrbel dom iz San Martina. Slavnostni govornik je bil Tone Rode. Krovna organizacija povojne emigracije Zedinjena Slovenija je podelila svoja priznanja za leto 2007. Prejeli so jih Marija Sedej Slabe, ki je vsestransko dejavna v Carapachayu, gledališnik in javni delavec Lojze Rezelj, Zdenka Virant Jan, ki je vsestransko dejavna v Slovenski vasi, in delegat dušnega pastirstva msgr. dr. Jure Rode.

SPOMENIK ZA KARLA MAUSERJA

V Podbrezjah, kjer je preživel mladost, so 25. junija v župnijskem vrtu odkrili Goršetov kip pisatelja in pesnika Karla Mauserja (Zagorice, 1918 - Cleveland, 1977). Odkrili sta ga Anica Moder in Mimi Malenšek. Pobudo je dal domači župnik, vodja Rafaelove družbe Janez Rihar.

ZRCALA KOMUNIZMA

To je naslov 264 strani debele knjige sociologa in časnikarja tednika Mladina Bernarda Nežmaha, ki je izšla pri založbi Modrijan. V njej je zbral 23 odmevnih intervjujev iz let 1994-2005.

LOVŠETOVA DVORANA

Na Slovenski pristavi pri Clevelandu v ZDA so 27. maja slovesno odpri novo Lovšetovo dvorano (The Lausche Lodge) za 350 ljudi. Gre za veliko obogatitev Slovenske pristave, ki so jo po nakupu zemljišča leta 1961 uredili povojni politični begunci iz »ameriške Ljubljane«. Dvorano so posvetili spominu zavednega ameriškega Slovenca Franka Lauscheta (Cleveland, 1895-1990), ki se je najvišje povzpel v politiki, saj je bil župan v Clevelandu, petkrat guverner Ohia in 12 let zvezni senator. Ob odprtju so imeli udeleženci mašo, ki jo je daroval župnik Marije Vnebovzete John Kumše, in kulturni program. Slavnostni govornik je bil predsednik Slovenske pristave Milan Ribič.

BRANKO MARUŠIČ V ITALIJANŠČINI

Pri Goriški Mohorjevi družbi je izšel izbor razprav zgodovinarja dr. Branka Marušiča v italijanskem prevodu, in sicer pod naslovom *Il vicino come amico. Realtà o utopia? La convivenza lungo il confine italo-sloveno*. Knjigi je uvod napisal zgodovinar prof. Sergio Tavano.

POSTAJA TOPOLOVE

V Topolovem v Benečiji se je 30. junija začel dvotedenski niz kulturnih prireditev in srečanj Postaja Topolove, ki ga že več let vodita Donatella Ruttar in Moreno Miorelli. Na uvodni večer so prišli tudi gariški župan Canalaz, podpredsednik deželnega sveta Monai, deželni odbornik za kulturo Antonaz in videmski rektor Honzell.

UMRL JE DUHOVNIK NACE LAVRENCIČ

V Salzburgu je 9. julija umrl duhovnik solnograjske nadškofije dr. Ignacij Lavrenčič. Rodil se je 15. oktobra 1922 v Kozjem na Štajerskem, odraščal pa v Ljubljani. Po vojni se je umaknil v Avstrijo, doštudiral teologijo v Salzburgu in bil tam posvečen v duhovnika leta 1953. Služboval je na Tirolskem, v semenišču in v stolnici v Salzburgu, 27 let je bil župnik v Niederalmu. Iz zdravstvenih razlogov je leta 1992 stopil v pokoj. Tesno je bil povezan s slovenskimi koroškimi duhovniki in bogoslovci.

BLAGOR ŽENSKAM

Pod tem naslovom je šolnica in pesnica Alenka Rebula Tuta pri Založništvu tržaškega tiska na 287 straneh izdala knjigo razmišljanj o ženski naravi in nasvetov za samopomoč v zvezi z duševnim stanjem sodobne ženske. Spremno besedo je prispeval psiholog Bogdan Žorž, ilustracije pa prof. Jasna Merku.

23. Kraška ohcet

Repentabrška občina je bila od 22. do 26. avgusta v znamenju 23. Kraške ohceti. Večno zvestobo sta si sredi 600 do 700 narodnih noš pred župnikom Antonom Bedenčičem obljubila Jana Ban in Tom Oberdan. Obujanje starih ženitovanjskih običajev na Krasu so spremljali koncerti, razstave in množična družabnost.

Prevoz bale (levo) in obljuba večne zvestobe v cerkvi na Repentabru (desno).

Ocene

KNJIGE

TONE PAVČEK UJEDANKE

O učiteljih se marsikaj napiše, maldaj kaj pohvalnega, vselej rahlo obtožujočega. Učitelji se učijo in učijo druge, sestavljajo vprašanja in delijo ocene, za jutri izbirajo pridne in odstavljajo lene. Prilagajajo se šolskim reformam in podrejajo ministrskim normam. Učence mučijo z dolgočasnimi testi, "vse vejo o aidsu in drogi, bolj malo o duši in vesti."

Tako ujedljivo je mene ugriznil s svojimi verzi pesnik Tone Pavček, ravno ko sem jaz svoje profesorsko jutro posvečala popravljanju tistih nesrečnih slovničnih testov dijakov in si za oddih privoščila poezijo... ter kmalu razočarana, zgrožena, povsem srdito razpoložena, odložila počeckane liste, odvrгла rdeče pisalo, pa še zbirko pesmi, ker me je napisano pesnikovo skrupalco skoraj v zrak pognalo. Toda poezija je poezija, z ostrim ugrizom me predrami, z uglajenim ritmom že omami, da ji sledim skozi vseh 71 pesmi, ki jih je Tone Pavček objavil v zbirki z naslovom *Ujedanke*. Knjigi je pesnik dodal še podnaslov *Obrazi naše vsakdanjosti*. Izšla pa je v letu 2006 pri Mohorjevi družbi iz Celja.

Pesniška zbirka ima urejeno in sistematično sestavo, kar je opazno že ob bežnem pregledu kazala. Pesmi so razvrščene v štiri zaporedne razdelke, ki jih je pesnik oštevilčil in uvedel z geslom, v katerem napoveduje svoje ustvarjalne namene. Tako v prvem lirskem predgovoru zapiše, da izhajajo njegovi verzi iz stvarnih podob in so zato zapisani kot pričevanjska beleženja človeških obrazov ali kot izrisevanje izkušnenih lic in nenaličenih usten. Bralcu ponudi tako v prvem ciklu celo vrsto moških portretov, značajsko znamenovanih s poklicno usmerjenostjo. V tem početju se pesnik otepa prodiranja v enkratne duhovne dimenzije posameznika in ostaja brezbrizen do

področja vzvišenega ter ne išče takih metafizičnih smislov, ki bi snov usmerila v neko nadpomensko sfero. Obratno s svojimi verzi le preslikava vsakdanja obličja ljudi in njihovo poklicno naravnost pri čemer izkazuje posebno pozornost kolektivnim presojam. Zgleda, da je pesnik tokrat stopil iz sebe, se očistil čustvenih in duhovnih elementov intime, se vsidral v tipična množična doživetja in v svoje verze vnesel splošno sprejete misli. Običajno veljavna prepričanja pesnik ovije v lepo lirsko preobleko, obogateno z živahnim ritmom, tu pa tam ozvočeno z milejšimi toni ali okrašeno s posrečenimi metaforami. Tako v pesmi *Agronom* lirski subjekt kljubuje naravi s pesticidi, ko iz ljubezni do sveta zastruplja zemljo. Pri tem pa ohrani neizpodbitno vero in neokrnjeno priučeno zaupanje v znanstvena odkritja, da še naprej smodi trtne liste, obtolče jabolka, pobledi trave. Kljub tako ponesrečenim posegom se veseli dejstva, da obvlada naravo in osmišlja njene pojave. Zidarja pa pesnik predstavi kot človeka z omejeno zagledanostjo v večno trdnost svojih kamnitih gradenj, ki pa jih čas vselej razjeda in izpodbija.

Pri verznihih opisih ženskih vlog se pesnikov glas napolni z nežnejšimi akordi, da zdrsi v občudovanje lepote in očarljivosti, ko dekle primerja z rožo, s ptico, s pomladjo, z zvezdo, vso prepojeno z modrimi sanjami, iz katerih stopi princ z zapeljivim nasmehom in toplim pogledom. Največje besedne žlahtnosti je deležen lik matere, ki jo pesnik predstavi kot "ženo pojočo v času", poudari nadalje še kamnito trdnost in mehko prisotnost, s katerima ga je spremljala skozi življenje.

Kruto osamljenost, boleči brezup in nepreklicno razočaranje uteleša lik vedeževalke, ki iz svojega pozlačene ga stola ponuja obupancem obarvane realnosti, v astrih videne rešitve, neverjetne sreče v denarju, uspehu, izpolnjene poti v dvoje. Za vso to naličenostjo pa se skrivajo prevare in globoke deziluzije.

Tretja skupina pesmi predstavlja splošne tipizirane osebe, katerih poklicna poslanstva niso vezana na spol. Obarvanim figuram prisodi pesnik negativnejše značilnosti, saj jih povezuje z zlaganostjo, neresnico in sleparstvom. Tako se v pesmi *Akademik* glavni junak, bolj star kot slaven, poslavlja od svojega sedeža z dušo zajedeno v vtesnjene jezove svoje stroke. V ta pesniški odsek je vključil pesnik tudi lik zamejca, ki ga kraj neizprosno zaznamuje. V svoje verze Pavček zagradi tipološke značilnosti zamejskega značaja, globoko prepredenega z mejo, ki mu je že ob rojstvu presekala možgane na dvoje, zaradi česar preživi celotno bivanje v dihotomijah in zleti v brezmejnost le z odhodom v prostor večnosti.

Pavčkova pisanja so v zadnjih letih doživela očiten premik. To, kar je v prvotnih zbirkah avtor opuščal in zane-marjal, v zadnjih ustvarjalnih letih predrzno sili v ospredje. Pesnik se je znebil nekdanje predanosti notranjemu sanjarjenju, iz katerega so vzklila tolažna srečanja s kmečko idilo in se prepustil beleženju predmetnosti. Tako v svojih sodobnejših pesnitvah išče pesnik vsebine izven sebe, v kmečkem svetu ali v sodobni družbi. Omenjene lastnosti so prišle do izraza že v zbirki *Starožitja*, ko je v verze vnesel pozabljen kmečka orodja in preko opisov odrabljenih predmetov lovil spomin na davna kmečka soglasja. V *Ujedankah* pa je svoja pesniška raziskovanja usmeril znotraj družbenega dogajanja, posvetil se je beleženju vlog, ki jih ima posameznik v svetu in skušal zajeti tiste tipološke elemente, ki mu jih prisoja javnost.

Vilma Purič

DANIELE BONAMORE LINGUE MINORITARIE – MANJŠINSKI JEZIKI

Že večkrat je bilo v tej rubriki poudarjeno, da se njeni prispevki pri poročanju o knjižnih novitetah izogibajo

specialistični literaturi. Kako torej, da smo dali danes v program takšno čisto strokovno knjigo, kakršno je delo LINGUE MINORITARIE – Manjšinski jeziki Daniela Bonamorea? Pravzaprav je njen pravi naslov daljši: LINGUE MINORITARIE – LINGUE NAZIONALI – LINGUE UFFICIALI NELLA LEGGE 482/ 1999. To se pravi: Manjšinski jeziki – Narodni jeziki – Uradni jeziki v zakonu 482/1999. Zakaj smo se torej hoteli ustaviti pri tej publikaciji, katere strokovno-juridično vsebino nakazuje že sam naslov? Avtor Daniele Bonamore, po rodu Rimljan, je namreč jurist, profesor pravnih ved na raznih italijanskih in tujih univerzah.

Za svojo odločitev se sklicujemo na dva razloga. Najprej na ime avtorja, enega preredkih Italijanov, če že ne edinega, ki se je z največjo strokovno temeljitostjo, in treba je dodati, s simpatijo do slovenskih sosedov, poglobil v slovensko manjšinsko problematiko. To je najbolj dokazal v delu, ki je izšlo leta 1979 v Milanu in ki nosi naslov *Disciplina giuridica sulle istituzioni scolastiche a Trieste e Gorizia* – Pravna ureditev šolskih ustanov v Trstu in Gorici.

Drugi razlog je, da pri profesorju Bonamoreju nimamo opraviti samo z velikim juridičnim strokovnjakom, ampak tudi z intelektualcem, več kot ljubiteljsko odprtim jezikovnim vprašanjem. Lahko rečemo kar z lingvistom, saj je bil Daniele Bonamore tudi profesor italijanske filologije. Hkratna odprtost jusu in jeziku – to ni tako pogosta intelektualna sinteza: na slovenski strani jo vidimo do neke mere uresničeno pri Jakobu Ukmarju.

O tej filološki darovitosti pri profesorju Bonamoreju pričata kar dve znanstveni deli, ki zadevata zgodovino italijanskega jezika na ekonomskem področju. Prvo delo je – *Prolegomeni all'economia politica nella lingua italiana del Quattrocento* – Uvodna razprava o politični ekonomiji v italijanskem jeziku 15. stoletja. Drugo tovrstno delo pa je izšlo leta 1980 v Vidmu in nosi naslov *Il linguaggio dell'economia e della finanza a Venezia* – Govorica ekonomije in finance v Benetkah.

Zato ni čudno, da med viri te strokovne knjige najdemo tudi slovenske specialistične publikacije kakor na primer Pleteršnikov slovar, Slovenski etimološki slovar ali dela našega some-

ščana Pavleta Merčùja. Da pa se avtor v svoji knjigi res ne boji slovenščine, kakor tudi ne furlanščine, je dokazal tudi s tem, da je na koncu poleg daljšega furlanskega besedila objavil tudi – ob vzporednem italijanskem prevodu – slovensko, in sicer *Statut občine Doberdob* (kakor je prej v furlanščini objavil Regionalni zakon Furlanije-Juljske krajine z dne 22. marca 1996).

Knjiga, o kateri govorimo, se predstavlja s kar dvema spremnima besedama. Prvo je prispeval Manlio Cordelazzo, zaslužni profesor univerze v Padovi, ki se sicer ne strinja z nekaterimi avtorjevimi stališči glede manjšinskih jezikov, drugo pa profesor Michele Salazar, urednik *Šolske juridične revije*.

V podrobno razčlenjevanje take strogo strokovne knjige, kakršna je Bonamorejeva, se seveda ne moremo spustiti. Naj se pomudimo samo pri nekaterih točkah.

Zakon 482/1999, ki je hotel, kakor se glasi njegova napoved, izdati "Norme v zadevi zaščite zgodovinskih jezikovnih manjšin", je temeljil na vrsti drugih dokumentov pred njim, tako na ustavi italijanske republike z njenim 6. členom – "Republika štiti s posebnimi normami jezikovne manjšine" – in v širšem okviru na *Splošni deklaraciji o človekovih pravicah*, izdani v New Yorku 10. decembra 1948. Izoblikovanje tistega zakona je bilo eno najnapornejših v italijanskem parlamentu. Nekateri poslanci so bili sploh proti njemu, češ da novi člen štev. 6 nasprotuje členu štev. 3, ki razglašča enakost državljanov ne glede na jezik. In celo tisti, ki so bili naklonjeni členu, so namesto pridevnika *etnične* manjšine predlagali pridevnik *jezikovne*, da bi tako omejili manjšinsko zaščito na njen jezikovno-kulturni aspekt in da bi ga tako izolirali od politično – nacionalnega. To pomeni, da lahko že v tej jezikovni izbiri zaznamo sled neke raznarodovalne volje. Toda po drugi strani, se sprašuje avtor, kako bi bilo mogoče pripraviti kakršnokoli obliko zaščite, če bi namesto pridevnika "jezikoven" prevladal pridevnik "etničen"? Na katere elemente bi se bilo mogoče sklicevati, da bi ugotovili, kdo ima pravico do zaščite? Morda na folklorne značilnosti? Zato se mu zdi pridevnik "jezikovna manjšina" ustrežnejši.

Avtor je to svojo knjigo posvetil sinu Guidu.

Delo je izšlo pri milanskem založniku Francoangeliju v njegovi zbirki "Il punto".

Na koncu je opremljeno s kar tremi kazali: z analitičnim kazalom, s kazalom lastnih in zemljepisnih imen ter še s kazalom navedenih avtorjev.

A. R.

NATAŠA KONC LORENZUTTI BELA, BELA LILIJA

Pri Mohorjevi družbi v Celju je lani izšla povest *Bela, bela lilija*, preprosta sodobna "večerniška" pripoved gledališke igralka in danes samostojne ustvarjalke **Nataše Konc Lorenzutti**. To je avtoričina četrta knjiga: od leta 2004 so pri Mohorjevi družbi izšle njene šmarnice za otroke z naslovom *Pod Marijinim plaščem*, pri Založbi Družina pa dve njeni slikanici: leta 2004 *Lučka, zgodba o rojstvu* in leta 2006 *Ravno prav velk*.

Po prejšnjih objavah sodeč in po pedagoški dejavnosti, ki se ji je posvetila po štirih otrocih, ki so se ji rodili, lahko Lorenzuttijevo označimo za prodorno, iskrivo in tenkočutno pisateljico, ki svoje ustvarjanje opira na tradicionalne vrednote družine in vere.

S povestjo *Bela, bela lilija* nas spremlja v intimno doživljanje dveh žena, matere in hčere; obe sta globoko zakoreninjeni v sodobni čas in njegove življenjske pogoje – prva v nekdanji Jugoslaviji, ki je opravila s tradicionalno družino, povezano z verskimi vrednotami, druga pa usmerjena v sodobno prizadevanje za dosego uspeha. Povest se izoblikuje na spodrseljajih vsake posebej – prva, Helena je sirota; starši, zvesti povojnemu ateizmu, so se ji ponesrečili v gorah, sama, zaupljiva in naivna, se zaljubi v poročenega moškega in z njim zanosi. On je do konca neodgovoren, ona pa postopoma spoznava resnico in se s pomočjo prijateljev znova približuje tradicionalnim vrednotam.

Njeni hčerki Ani je v vrvežu sodobnega življenja namenjeno, da spozna neukrotljivo hrepenenje po uspehu, življenjsko naključje jo postavi pred izbiro, ki bi lahko bila na las podobna materini, vendar ji uspe, da razčisti z doživetjem svoje matere in s preteklostjo svojega nezakonskega očeta ter z resnim in odgovornim človekom najde svojo srečo.

Naslov povesti *Bela, bela lilija* je prvi verz otroške pesmice: otroci raja-jo v krogu, sredi kroga je deklica, ki izbira. Z izvezeno lilijo na zeleni torbi se je Helena prvič spogledovala z mladeničem, ki ji je podaril ... lilijo in ona ga je izbrala. Nato je z otrokom postopoma dozorela, njemu pa se bo to posrečilo šele po razčiščevanju z nezakonsko hčerko Ano, ki ji bo po uspešnem baletnem nastopu poklonil šop ... krizantem.

Avtoričina prodornost in tenkočutnost se nam izražata v odlomkih z junakovimi opažanji, iz katerih so razvidni ideali, ki so v sodobnem svetu na moč izpostavljeni kot zastareli in preživeti. Robotizirani, sterilni ljudje niso več zmožni zaupljivega izražanja čustev:

"... Ob morju je bilo precej ljudi. Najprej sta šla na pijačo v majhen lokal na plaži. Opazovala je starejši par, ki se je spravljal v terenski avto. Negibna urejenost. Njen obraz naličen, brez izraza. Hodila je sem in tja, od pipe z vodo nazaj k vozilu. Stopicljala je v natikačih z visokimi petami, ki so se ji vdirale v pesek, oprala je breskev, jo narezala na plastičnem krožničku, olupila vsak krhelj posebej, ponudila možu. Vse to brez giba na obrazu, brez pogleda med možkim in žensko, s privajenimi kretnjami. Ženska je programirano otrsela tepihe iz avtomobila, vse pregnila s papirnati-mi brisačkami, vse obrisala, si očistila podplate, preden je sedla noter. Enako je počenjal mož, kot udomačena opica. Potem sta se odpeljala v tem sterilnem vzdušju. Brezhibno urejen grob!"

Človek je ujet v pajčevino časa, njegovih usodnosti in svoje samote. Življenje brez čustvene topline, razumevanja in zaupanja, nenazadnje vere kot osmišljanja in pojmovanja stvarstva, je brezciljno, podobno smrti:

"... V samoti praznega stanovanja pa – to ni bilo ne življenje ne smrt, ampak oboje hkrati. Iz vsakega kota je vanjo buljila preteklost, kot grajski duhovi v bajkah. Ko je čistila umivalnik, je potegnila iz odtoka šop dolgih las, ki so bili svetlejši od njenih. Po predalih so se valjale razne škatlice in kartice, sledovi ženske. V omari je našla polomljene igrače, ki jih je pustil deček... Bilo je kakor na grobišču nekega prejšnjega življenja."

Avtorica nam je s povestjo *Bela, bela lilija* posredovala preprosto, lite-

rarno nezahtevno neposredno pripoved z izrezom iz sodobnega meščanskega življenja, ki v slovenskem svetu še išče svojo pravo identiteto, potem ko je zapustilo tradicionalne kmečke korenine. Iz celote lahko razberemo sporočilo, da je mogoče obnoviti najboljše iz obeh življenjskih slogov: živeti tradicionalno v udobju modernega.

Ester Sferco

GLASNIK 86 CELICA – CELLA 41

Psiha sodobnega človeka, ki svoje življenjske utripe prepušča obali od Tržiča mimo Devina čez Barkovlje do Milj je nedvomno zaznamovana s preteklostjo. Ožigosana s tisto davnino, ki je slovenski živelj obarvala z obiljem strahu, groze in številnih ponižanj, izrojenih iz fašistične norije. Hkrati pa so prav v tem krutem zgodovinskem času na Primorskem vzklila nepojmljiva junaštva, ki so podrla v ljudeh občutja majhnosti, ponižnosti in podrejenosti ter slovenskega človeka približala k pristnejšim pojmovanjem svobode, tako da so se v globino bitja, živečega na meji, vcepile neizbrisne prvine zmage. Prav zaradi teh izjemnih pripetljajev lahko vsak posameznik na robu slovenske zemlje oblikuje zrelo in zavestno osebnost le, če prereseta preteklost, se približa včerajšnjemu, zavzame do davnine neko stališče, preraste zgodovinsko snov in se prepusti novim vzletom.

Iz te primarne potrebe po razpoznavanju nekdanjosti nastaja vsa povojna leta na Primorskem teritoriju veliko zapisov v zvezi s polpreteklo zgodovino. Tako zapazimo na knjižnih policah znanstvene raziskave, pričevanjska besedila, memoarske tekste, leposlovne predelave starih doživetij pa tudi ponatisov že objavljenih spisov.

Slovensko kulturno društvo Tabor in Knjižnica Pinka Tomažiča in tovarišev iz Opčin sta tokrat zagrebla v zgodovino in posvetila 86. številko Glasnika Franetu Tončiču. Vsa besedila je z uglajenim smislom za jezik prevedla v italijanščino profesorica Silvana Roncelli Guštin.

Glasnik prinaša najprej spominski zapis Celica 41, ki ga je odvetnik Frane Tončič objavil v Primorskem dnevniku jeseni leta 1945. Nadalje uredništvo ponuja bralcu še študijo raziskovalke Lide Turk z naslovom Odvetnik

Frane Tončič, v kateri avtorica osvetli z družbeno političnega gledišča pa tudi iz osebnostnega vidika lik tržaškega kulturnika. Predstavi ga kot mestnega izobraženca, zvestega svojemu rodu, ki je okusil vojno vihro že med prvim svetovnim spopadom, saj je moral zapustiti očetnjo in kot vojak odkorakati na rusko fronto. Svoja politična in narodna načela je mladi tržaški advokat osnoval v krogu Edinosti. Bil je človek načelne držbe, vendar kot je sam zapisal, legaritar, ki je kljub miroljubnim težnjam na drugem tržaškem procesu sedel med obtoženci. Za slednje se je javno zavzemal tudi po koncu druge svetovne vojne, ko je s pravnimi utemeljitvami skrbel za razveljavitev fašistične obsodbe iz leta 1941 in to dosegel komaj decembra leta 1971. Raziskovalka Lida Turk prikaže v svojem zapisu tudi Tončičevo družinsko življenje; pri tem poudari lju-bezensko igriivo odnos do žene Marice pa tudi njen krepostni duh, saj je med moževo odsotnostjo skrbela za moževo pisarno pa tudi za vzgojo sina Sergija, ki je leta 1951 prerano zapustil ta svet. Usoda je zakonca Tončič spet postavila pred nepremostljivo preizkušnjo.

Na koncu glasila lahko preberemo zapis VZPI, v katerem so podana dolgoletna prizadevanja za dostojno ureditev kraja, kjer je bilo od leta 1941 do leta 1945 ustreljenih veliko Slovencev, Hrvatov in Italijanov. Na openskem strelišču naj bi nekoč za vselej zamrli strelji in naj bi se na tem področju osnoval Park miru.

Posebno pozornost zaradi pretresljive in žive vsebine zasluži Tončičev zapis Celica 41, kjer je avtor ubesedel svoje grenke izkušnje s fašistično oblastjo in opisal svoja doživetja ob drugem tržaškem procesu. Naslov memoarskega besedila se nanaša na jetniško celico tržaškega zapora, v kateri so se znašli trije Primorci: komunist Pinko Tomažič, terorist Simon Kos in izobraženec Frane Tončič, kot so jih označile fašistične oblasti na drugem tržaškem procesu. Tončič razkriva vrsto epizod vzetih iz jetniškega sobivanja. Pri tem se tematsko spopadajo mrke vsebine iz zaporniškega sveta s svetlimi elementi, ki vzklijejo v mladih dušah in osenčijo vse preizkušnje črnine. Tako nakaže avtor celo hipna doživetja sreče, ko opisuje hudomušno pečenje ometov, ki se sprevrže v

navihano potegavščino, namenjeno sotrpinom iz drugih celic. Prežeta z radostjo so nadalje še prepevanja, ko jetniki v zboru prepevajo slovenske, srbske in bosansko muslimanske ljudske pesmi. Za vso to optimistično zagnanostjo, ki se po smrtni obsodbi povzdigne do čistega junaštva, sloni neka složna miselna ubranost, ki je svoje cilje prenašala vselej v bodočnost v prepričanju, da bo slovanski živelj jutri nosilec pravičnosti in miru...

Koliko kalnih voda je steklo od tedaj v slovanskih rekah?

Velma Purič

RUSKI MAJOR, KI JE REŠIL KAROLA WOJTYLO

Lahko se zgodi, da strokovna revija prinese članek anekdotične vsebine, ki je zunaj njene strokovnosti, a ki bolj pritegne bralca kot ostala vsebina. Takšen se nam zdi primer zadnje številke letošnjega letnika mednarodne katoliške revije v slovenski izdaji COMMUNIO, ki poleg kakega bleščečega imena, kakršno je ime francoskega teologa Henrija De Lubaca, objavlja članek Ericha Finka, ki ga je prevedel (z dosledno pisavo Krakav namesto Krakov) Anton Štrukelj, "Ruski major, ki je rešil Karola Wojtylo". Nekajstransko pripoved bomo skrčili v obseg te rubrike.

Januarja 1945 je Rdeča armada med svojim prodiranjem na zahod prišla do mesta Krakova in ga po dveh dneh pouličnih bojov zavzela. 50 kilometrov od mesta, v kamnolomu, ki je bil povezan s kemično tovarno Solvay, je 150 poljskih ujetnikov, ki so tam delali, čakalo, da jih Nemci pobijejo. V oddelku, ki je moral zasesti kamnolom in rešiti ujetnike, je bil major Vasilij Trotimovič Sirotenko, v civilu profesor zgodovine. Po zasedbi mesta so drugi vojaki v glavnem iskali hrano, njemu pa je šlo za knjige v latinskem in nemškem jeziku. Med osvobojenimi ujetniki je bila skupina bogoslovcev. Sirotenko se je pozanimal, ali bi bil med njimi kdo, ki bi mu znal prevajati iz latinščine in italijanščine. Omenili so mu za jezike nadarjenega študenta – Karola Wojtylo. "Njegove črne oči z modrim lesketom in njegov kakor sneg sijoči, beli obraz sta pritegnila mojo pozornost kakor magnet," se je pozneje spominjal. In 25letni študent je začel prevajati rus-

kemu majorju dokumente in knjige, s čimer se mu je priljubil. Toda politični komisar Lebedev je kmalu poklical k sebi majorja in rekel: "Kaj nameravate storiti s tem bogoslovcem? Ali ste odločeni ignorirati Stalinova navodila?" Ni si težko predstavljati, kakšna navodila je bil dal leta 1940 Stalin glede ravnanja z učitelji in bogoslovci. Na to je Sirotenko odgovoril komisarju: "Ne morem ga ustreliti, preveč je koristen, pozna jezike in mesto!" Komisar se je s tem strinjal, a si ni hotel nakopati tveganja. Tako je poudaril, da mora Sirotenko sam prevzeti odgovornost za Wojtylo.

S sovjetsko armado je prihajal na Poljsko tudi sovjetski sistem. V Lublinu je bila zavlada njegova agentura, Komite narodne osvoboditve. Katoliško Poljsko je bilo zdaj treba sovjetizirati. Že so vozili proti Vzrodu transporti ljudi v sovjetske gulage. Na enem od transportov iz Krakova so se odpeljali bogoslovci iz kamnoloma Solvay: med njimi Karola Wojtyle ni bilo. Sirotenko je bil namreč njegovo ime črtal iz seznama, čeprav je s tem tvegalo lastno glavo. Sicer pa je bil nekaj let pozneje, leta 1953, kljub številnim vojnim odlikovanjem obsojen zaradi domnevnega govorjenja proti Stalinu. Posledicam obsodbe je ušel samo zato, ker je Stalin tisto leto umrl.

Wojtyla tudi kot papež ni pozabil svojega rešitelja Sirotenka. Stari profesor je leta 2000, za svoj 85. rojstni dan, prejel iz Vatikana čestitke s papeževo fotografijo in pripisom: "Papež zmeraj moli za vas!" Stari profesor je bil veselo presenečen. Rekel je, da je na fotografiji prepoznal iste oči, ki so ga bile pogledale leta 1945. Ob smrti Janeza Pavla II. je sočustvoval z globoko žalostjo. Malo pred svojo smrtjo je rekel: "Milijoni ljudi ga bodo ohranili v spominu kot papeža. V mojem spominu pa bo za vedno ostal kot 25 letni študent teologije na univerzi v Krakovu."

Sirotenko je umrl 9. avgusta 2006 v severnokavkaškem mestu Armavir.

To je torej zgodba, ki smo jo hoteli navesti na račun ostale vsebine te številke revije COMMUNIO. Tako bomo mogli izpisati samo naslove ostalih prispevkov: žlahtni uvodnik že omenjenega De Lubaca o Apostolski veri, dva članka, ki sta jima avtorja nadškof Uran in Mira Rožanc, o biseromašniku nadškofu Alojziju Šuštarju ter razpravo Antona Štruklja o mario-

logu Janezu Ludoviku Schönlebnu iz 17. stoletja, sicer znanem tudi iz širše slovenske kulturne zgodovine.

A. R.

SLOVENIJA IN MIROVNA KONFERENCA V PARIZU PO PRVI SVETOVNI VOJNI

Leta 2003 je izšla pri založbi Random House v New Yorku knjiga Pariz 1919 – šest mesecev, ki so spremenili svet. Napisala jo je Angležinja Margaret MacMillan.

Natančno popisuje vso pariško mirovno konferenco in vse glavne politike, ki so se udeležili tega kongresa.

Za nas Slovence so najbolj zanimiva poglavja, v katerih analizira odnose med Jugoslavijo in Italijo ter Avstrijo.

Italija je bila zelo grabežljiva in je hotela čimveč slovenske in hrvaške zemlje. Mednarodni opazovalci so mislili, da ne bo prišlo nikdar do mirovne pogodbe med Jugoslavijo in Italijo.

Na novembrskih volitvah v ZDA leta 1920 je bil predsednik Wilson poražen in z njim so propadle Wilsonove mirovne točke. Jugoslavija je videla, da ne more več računati na pomoč ZDA, in je bila prisiljena v direktna pogajanja z Italijo (glej str. 304).

Na pogajanjih novembra 1920 v Rapallu sta imela glavno besedo na jugoslovanski strani Pašić (Srb) in Trumbić (Dalmatinec), direktno ali preko svojih diplomatov.

Italija se je zadovoljila z Zadrom v Dalmaciji in z nekaj manjšimi otoki. Jugoslavija pa je dovolila, da je Italija zasedla Postojno in Št. Peter (Pivko) z okolico ter ves Snežnik. Ti kraji so bili vzhodno od Wilsonove črte in od črte Londonskega pakta, zato bi morali pripadati Jugoslaviji. (Glej knjigo Slovenci v zamejstvu 1918-1945, Državna založba Slovenije, 1974, stran 164, Mejni predlogi 1914-1920.)

Trumbić, ki je bil Dalmatinec, je pregovoril Pašića, da je vztrajal na jugoslovanski Dalmaciji in da so v zameno popustili na slovensko-italijanski meji.

Slovinci smo plačali za našo zemljo, tako da je vsa Dalmacija (razen Zadra) ostala v hrvaških rokah.

Po drugi svetovni vojni je tudi Tito (Hrvat, čeprav sin slovenske matere) žrtvoval približno 80.000 Slovencev, tako da so Hrvati dobili vso Istro.

Človek se sprašuje, kakšni ljudje so

Hrvati, da pozablajo, kako se se že večkrat okoristili na račun Slovencev, in ob vsaki priliki izsiljujejo še nove koristi.

Kar se pa Italijanov tiče, je ameriški zgodovinar Robert Paxton v knjigi Italijanski fašizem napisal: »To, kar so bili judje za nemške naciste, so bili in so še Slovenci za italijanske fašiste.«

Ali bi nas Italijani utopili v žlici vode, če bi mogli?

Letos je predsednik Italije Napolitano napadel Slovence – Hrvate in Slovence, češ da so si s kriminalnimi metodami skušali prilastiti italijansko zemljo.

Hrvaški predsednik je ostro kritiziral to Napolitanovo izjavo, vendar mu je na to odgovoril, da z opombo ni mislil na Hrvate.

To se pravi, da je bil napad namenjen samo Slovincem...

Slovenci živimo med dvema narodoma, ki sta skrajno nekorektna do nas, in se moramo tega zavedati na vsakem koraku.

Peter Klopčič

DUŠAN JELINČIČ **ALEKSANDER OD KRESNIC** Več izdajateljev, Prem 2006

V knjigarni lahko opazimo izredno lepo oblikovano knjigo z dvema naslovnicama. Beremo jo lahko z obeh strani: na eni strani je objavljen slovenski tekst, z nasprotno smeri pa lahko beremo italijanski prevod istega teksta. Na eni od obeh naslovnici, ki ju krasi slikarsko delo Klavdija Palčiča, je slovenski naslov Aleksander od kresnic, na drugi pa Alessandro delle lucciole. Obe besedili, izvirnik in avtorski prevod, sta delo tržaškega pisatelja Dušana Jelinčiča, ki se tako torej predstavlja kot dvojezični avtor. Sam je svoje delo označil kot monolog – zadnje čase ga namreč močno privlačuje dramatika – a lahko ga beremo tudi kot prvoosebno pripoved. Knjiga je izšla v nakladi 250 izvodov, založili pa so jo trije izdajatelji: Združenje književnikov Primorske, Zveza kulturnih društev Ilirska Bistrica, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (Območna izpostava Ilirska Bistrica). Te ustanove so leta 2005 podelile Dušanu Jelinčiču nagrado Prem. S to knjižno objavo se je nagrada udejanjila.

Zdi se kar primerno, da vsebuje ta

tako lepo oblikovana knjiga besedilo, ki je izrazilo »jelinčičevsko«. Prinaša namreč izpoved nekdanjega vrhunskega alpinista, v njegovi zgodbi pa lahko prepoznamo tudi dileme človeka, ki se poglablja v skrivnost bivanja. Skratka, v Aleksandru od kresnic sta združeni obe pripovedni plasti, ki sta lastni temu avtorju: gorniška snov in bivanjsko razmišljanje. Alpinistovo vzpenjanje na težko dosegljive (ali nedosegljive) vrhove sredi snežnih neviht, ki od plezalca zahtevajo skrajni napor volje in telesnih zmogljivosti, bralec razume tudi kot metaforo človekovega stremljenja po zmagi in uveljavitvi v nelahki življenjski bitki, njegovih vzponov in padcev na strmi in negotovi poti, njegovega obupa ob misli na cilje, ki bodo ostali nedoseženi. Lik izpovedovalca tega monologa nam to interpretacijo dopušča. To je človek, ki ga domačini Baltistana pod gorovjem Karakorum imenujejo Aleksander od kresnic. Za sabo ima nemirno preteklost, ki jo je v mladosti zaznamovala »strast po uspehu«. Ta ga je gnala v osvajanju najvišjih gorskih vrhov. Po svojem ambicioznem in domišljavem temperamentu ter po preziru, ki ga čuti do drugih, je ta Jelinčičev junak precej podoben pustolovcem iz knjige Al Araf Vladimirja Bartola, ki je tudi sicer Jelinčičev pisateljski vzornik.

Aleksandru je usojeno, da doživi blišč in bedo alpinistovega življenja, še več: potem ko se je imel za nepremagljivega, dodobra spozna svoje senčne plati in temno dno. Do tega ga pripeljejo srečanja s smrtjo, ki so v tako ekstremnih pogojih, kot jih preživljajo vrhunski alpinisti, seveda precej pogosta. Ko visokogorsko pustolovščino preživi za ceno šerpovega živ-

ljenja, se temeljito spremeni. Misli na Aleksandra Velikega, ki je prišel prav tako kakor on do reke Ind, a je začutil, da je zanj tu konec poti, in se je vrnil. Jelinčičev Aleksander pa se ne vrne v zahodni svet, temveč pretrga vezi z družino in alpinističnimi tovariši ter ostane v Pakistanu. Njegovo izpovedovanje zveni tako, kot da se je v njem naselila bogata vzhodnjaška duhovnost umrlega šerpe Gulama. Na primer: »Tu čas ne obstaja. V tej razsežnosti sem vedno razpet med zmeraj in nikoli, med prezgodaj in prepozno, in vse to valovi mimo mene, ne da bi me oplazilo. Čas polzi prek mene... Pomisli, prijatelj: ob sedmih zvečer je še vse možno, ob osmih pa je že vse prepozno. In vendar je le ena ura razlike. Te ure jaz ne poznam... Prihajata plima in oseka, a me vselej puščata na istem mestu. Negibnega in neprizadetega. Med plimo in oseko, med zmeraj in nikoli...«

Tako pripoveduje mlademu obiskovalcu, ki z nemim poslušanjem sodeluje pri njegovem monologu, tako da se ta spremeni v nekakšen polovični dialog. Kdo je ta mladenič? Lahko bi bil Aleksandrov sin, ki ga je po tolikih letih prišel iskat, ali pa njegova prisotnost le privid in pretveza za izpovedovanje.

Nedolgo besedilo pusti v bralcu (ali gledalcu) kar precej močnih vtisov in snovi za razmišljanje. V Uvodni besedi je Marko Sosič s subtilno liričnostjo podal svoj odziv na tematiko, ki jo pisatelj razgrinja. Omeniti je še treba Sklepno besedo o avtorju in knjigi, ki pa je na žalost brez podpisa in zato ne vemo, kdo jo je prispeval.

Marija Cenda

MALA FLORA SLOVENIJE
Ključ za določanje
praprotnic in semenk
Četrta, dopolnjena in
spremenjena izdaja
Ljubljana, Tehniška založba
Slovenije, 2007

»Lepo je v biti naši domovini ...«, kjer rožice cvetijo: na travnikih, ob poteh, v gozdovih in tudi v gorah. Ne malkdaj smo začuden, kako malo prostora potrebuje gorsko cvetje, da požene stebelce, liste in cvetove. Cvetni prah nekaterih rož prenašajo veter in žuželke, jih oplodijo ter kasneje obro-

Vsaka
slovenska
družina
ima na mizi
MLADIKO

Arnika (*Arnica montana*).

dijo plodove ter semena. Nekateri plodovi so tudi užiten in osvežilni. Nekatero rožico so tudi zdravilne in jih uporabljajo uradna in alternativna medicina za pripravo napitkov in mazil, pa tudi preprosti ljudje od svojih staršev so po ustnem izročilu prejeli navodila za pripravo domačih zdravil, ki jih ni vredno zanemariti. V planinskih kočah so najboljši čaji prav tisti, pripravljene iz posušenega cvetja, ki so ga nabrali pastirji, planšarji in oskrbniki planinskih koč sami. Če še niste tega spoznali, pojdite v gore in v planinskih kočah prosite za »domači čaj«. Z veseljem vam ga bodo postregli in veseli bodo tudi, če jim boste povedali svoje mnenje o pripravljemem napitku.

Tudi pri nas v Sloveniji raste zelo veliko različnih rož. Kako na gosto so posejane po travnikih, lahko ugotovimo, če rastišče opazujemo vse leto. Zeleni travniki so na primer najprej okrašeni s preprogo cvetov vijoličaste-ga pomladanskega žefrana (*Crocus vernus*), kasneje rumenega regrata (*Taraxacum officinale*) ali belih marjet – ivanjščic (*Leucanthemum vulgare*) in kasneje še z mnogimi drugimi. V dbri zemlji so koreninice različnih rož zasejane zelo na gosto. Med dvema različnima lahko skoraj vedno najdemo vsaj še eno. To velja podobno, kot na številski premici, kjer je neskončno števil. Med dvema še tako bližnjima številoma lahko najdemo vsaj še eno število in to takó, da njuno vsoto razdelimo na polovico. Enaki naravni zakoni veljajo vedno in povsod.

Le malo ljudi pa se zares spozna na rastline, saj so si mnoge zelo podobne, po drugi strani pa so si tudi sicer različne med seboj lahko sorodne. Zato so biologi ustvarili sistematično ureditev vseh rastlin po družinah, rodovih in vrstah. Vsaka cvetlica ima poleg domačega slovenskega imena, včasih celo več lokalnih imen, tudi svoje natančno znanstveno ime. Tudi oblika zapisa je natančno določena. Slovenskemu imenu sledi v oklepaju latinsko ime, odtisnjeno s poševnimi črkami (*kurzivno*), pri katerem je prva črka prve besede vedno velika. Sestoji se navadno iz dveh imen, od katerih prvo pomeni, v katerem rodu je, in drugo njeno vrsto.

V letošnjem letu je Tehniška založba Slovenija izdala že 4., dopolnjeno in spremenjeno izdajo priročnika z naslovom **Mala flora Slovenije**. Njeni avtorji, sami znani strokovnjaki s tega področja, so A. Martinčič, T. Wraber (ki je tudi bralcem Planinskega vestnika dobro znan), N. Jogan, A. Podobnik, B. Turk, B. Vreš, V. Ravnik (ki je tudi za to knjigo pripravil ilustracije rož), B. Frajman, S. Struge Krajšek, B. Trček, T. Bačič, M. A. Fischer, K. Eler in B. Surina. Knjiga je seveda namenjena predvsem strokovnjakom. Drugim, tudi planincem in planinskim avtorjem, pa bo prišla predvsem prav, ko bodo želeli sebi znani roži določiti znanstveno ime. Pri določanju rož je pot teoretično povsem enostavna. Pri vsakem koraku se moramo odločiti le o dveh različnih možnostih, kar nas enolično pripelje do pravilnega podatka.

Prvi zapis slovenskih rastlinskih imen smo dobili že l. 1415. Kasneje so z delom na tem področju delovali še P. A. Mathioli (1501-1577), C. Clusius (1526-1609), J. A. Scopoli, ki je l. 1760 izdal knjigo *Flora Carniolica*, l. 1772 pa kar v dveh knjigah. V kasnejših desetletjih so zbirali in proučevali naše rastlinstvo še F. K. Wulfen, F. B. Hacquet, K. F. E. Zois, F. P. Hladnik, M. Tommasini, Ž. Graf, H. Freyer, A. Fleischmann, O. Sendtner, V. Plemel, F. Krašan in I. Tušek, ki je napisal prvi slovenskih učbenik botanike, v 20. stoletju pa še A. Paulin in E. Mayer. Prva dva ključa za določanje cvetnic in praprotnic sta pripravila J. Glowacki (l. 1913) in A. Priskernikova l. 1941 in l. 1951.

Mala flora Slovenije je izšla prvič leta 1969, v kateri je bilo obravnav-

Velikonočnica (*Pulsatilla grandis*).

nih 2843 rastlinskih vrst in podvrst. Že v 2. popravljene in dopolnjene izdaji l. 1984 se je število navedenih rastlin močno povečalo. Tretja izdaja je obsegala že 3266 imen. V letošnji izdaji pa je vključenih kar 3452 vrst in podvrst. Za nas zelo zanimivi pa so podatki o razširjenosti posameznih rastlin, saj vsak opis vsebuje vsaj eno izmed oznak za območje: Al – alpsko, J – Julijske Alpe, K – Karavanke, S – Kamniško-Savinjske Alpe, P – Pohorje, DN – dinarsko, PA – predalpsko, PD – preddinarsko, SM – submediteransko, SP – subpanonsko.

V priročniku so posodobljeni tudi podatki o ogroženih in zavarovanih vrstah. Naj za nekatere najbolj znane slovenske rože navedemo nekaj podrobnosti. **Blagajev volčin** (*Daphne blagayana*), ki so ga prvič našli pri Polhovem Gradcu in so dolgo časa mislili, da je tu endemična rastlina, je razširjen skoraj po vsej Južni Evropi. Kot redka rastlina je bila zaščitena že leta 1898 skupaj s **planiko** ali **očnico** (*Leontopodium alpinum*), našo najbolj znano planinsko rožo. Med endemične planinske rože sodi tudi **Zoisova zvončica** (*Campanula zoysii*). Med znamenite in zelo redke pa tudi **velikonočnica** ali **veliki kosmatinec** (*Pulsatilla grandis*), ki ima dve endemični rastišči: pri Domu na Boču (658 m) in v Boletini (340 m) pri Ponikvi, v bližini katere je bil v Unišah rojen blaženi Anton Martin Slomšek. Slednja krasi tudi grb nove celjske škofije.

Ciril Velkovrh

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (VII. del)

Nadaljujemo s poročanjem o kulturnem in verskem življenju Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem. Tokrat si bomo ogledali delovanje slovenskih izseljecev v Belgiji v sredini sedemdesetih let prejšnjega stoletja.

Novice, ki jih tu objavljamo, so povzete po mesečniku »Naša luč«, ki je izhajal v Celovcu in je bil namenjen Slovincem, ki živijo v tujini. Sedaj mesečnik izhaja v Ljubljani in je glasilo Zveze slovenskih duhovnikov, diakonov in pastoralnih sodelavcev v Evropi za verska, kulturna in narodna vprašanja. Kot prvo novico v letu 1974 smo zasledili poročilo o koncertu mešanega pevskega zbora iz Liega Limburga, ki je bilo objavljeno v 3. številki Naše luči: »Koncert mešanega zbora: Naš mešani zbor je 20. januarja 1974 imel v Weywertzu v Ardenih koncert cerkvenih in narodnih pesmi. Pod vodstvom g. Vilija Roglja je zbor zapel 3 božične, 1 postno, 1 velikonočno, 1 Marijino in venček narodnih. Zboru se je poznalo, da je v zadnjem času precej vadil. Občinstvo ga je nagradilo z navdušenim ploskanjem. Zboru k uspehu iskreno čestitamo, saj vrši odlično narodno in kulturno delo. Le tako naprej.«

Sledi novica iz 6. številke o občnem zboru slovenskega društva Slomšek iz Limburga: »Slovensko društvo 'Slomšek' je za tekočo poslovno dobo izvolilo sledeči odbor: g. Stanko Ravenšek, predsednik; g. Vili Rogelj, podpredsednik; g. Poldi Cverle, tajnik; g. Berto Virant, drugi tajnik; g. Jože Globevnik, blagajnik; g. Jože Mrakič, drugi blagajnik; Aleks Ackovič in g. Stanko Novak, preglednika; g. Vili Rogelj, pevovodja; ga. Anica Kos-Warszakova, voditeljica folklorne plesne skupine; ga. Jožefa Globelnik, poverjenica za bolnike; zastavonoše: gg. Ivan Mrak, Berto Virant in Jože Mrakič. Iz poročila je bilo razvidno, da »Slomškova« društvena, družbena, kulturna in narodna dejavnost vedno globlje sega v življenje slovenske kolonije v Limburgu. Zvedeli smo, da so naši pevci in plesalci

poleg gostovanj v Belgiji bili povabljeni za nastope v Nemčijo in Francijo.

Za našo mladino bo odbor v juliju organiziral 10-dnevne počitnice v prelepi ardenski naravi. Občni zbor je izrekel priznanje staremu odboru, pevovodji g. Viliju Roglju in voditeljici plesne skupine ge. Anici Kos-Warszak za njihovo izredno požrtvovalnost in plodovito delovanje.

G. Vinka Žaklja, ki ob sodelovanju staršev vsa povojna leta vodi slovensko šolo, je občni zbor naprosil, naj vztrajno nadaljuje svoje delo v korist slovenske mladine. Učitelj naše mladine se je ob tej priložnosti staršem in mladini zahvalil za sodelovanje. Naglasil je, da uspeh nje-gove šole zavisi predvsem od zrelega in odgovornega sodelovanja staršev.«

Enaindvajseta slovenska prireditev je bila v soboto, 27. aprila 1974. V 4. številki Naše luči so o tem tako poročali: »Nad 300 Slovencev in Slovenk se je zbralo na 21. slovenski prireditvi v Gilly-Hales (Charleroi) v soboto, 27. aprila 1974. Otvoritvene besede je imel izseljenski duhovnik g. Kazimir Gaberc, ki je poudaril, da so nam potrebne te vrste prireditev, kajti k uspehu v življenju pripomore tudi razvedrilo poleg pravilnega odmerjanja menjave resnega dela in izdatnega počitka. Skrb vseh rojakov in rojakinj, vključenih v »Zvezo slovenskih kulturnih delavcev v Charleroi«, ki te prireditve organizira, je, da ne bo zamrla slovenska beseda, pesem in melodija med nami v zapadni Belgiji. Želel je na koncu, da bi vsi našli košček domovine na tujem v vsej sproščenosti in veselosti, v pravi domačnosti! Umetniško izdelan program prireditve je bil razdeljen vsem navzočim in iz njega razberemo, da je najprvo slovenski pevski zbor »Jadran« iz Charleroi (moški in mešani zbor) zapel venček slovenskih narodnih pesmi pod vodstvom dolgoletnega pevovodje g. Ivana Kodeha.

(sledi)

za smeh in dobro voljo

Ona: »Ko se z dežele vrnem spet v mesto, mi tako manjkajo ovce, prasički, koze, krave...«

On: »Ampak ženska, saj imaš mene!«

Zakonca imata tihe dneve in sploh ne govorita.

Najbolj nujne stvari si napišeta. Mož porine zvečer ženi listek: *Zbudi me zjutraj ob sedmih*. Ko se zjutraj zbudi, zagleda na nočni omarici listek: *Ura je sedem, zbudi se!*

Žena možu: »Dragi, rada bi šla na morje. Tam bom vsak dan mislila nate.«

Mož ženi: »Lepo, ampak ali ne bi bilo lepše, ko bi ostala pri meni in vsak dan mislila na morje?«

Teta pride na obisk k sorodnikom in pravi vnuku, ki se spakuje: »Ko sem se jaz spakovala, mi je mama rekla, da bom, ko bom velika, vse prej kot lepa, če bom s tem nadaljevala.«

Vnuk ji odvrne: »Zakaj pa nisi ubogala mame?«

»Očka, kdaj imaš rojstni dan?«

»Čez šest mesecev.«

»Dobro, kupil ti bom pepelnik.«

»Zelo ljubeznivo, vendar ga že imam.«

»Ne več, ker sem ga razbil,« odgovori deček.

»Vaše srce je popolnoma zdravo in z njim boste lahko dočakali 70 let,« reče kardiolog pacientu.

»Saj toliko jih pa že imam!«

»No, kaj vam nisem rekel?«

Mama in sin se peljeta z avtobusom. Sedita za voznikovim sedežem in sin ves čas glasno vpije:

»Joj, kako sem žejen! Joj, kako sem žejen!«

Šoferju je kmalu dovolj. Zaustavi na parkirišču gostilne ob cesti in reče:

»Zdaj ga pa hitro odpeljite v gostilno, da bo nekaj spil, potem pa takoj nadaljujemo pot!«

Mati in sin odideta v gostilno, se kmalu vrneti in šofer nadaljuje vožnjo. Kmalu pa sin spet začne vpiti:

»Joj, kako sem bil jaz žejen! Joj, kako sem bil jaz žejen!«

Mlada gospodična vstopi v modni salon, gre k blagajni in reče prodajalki:

»Danes zjutraj, ko sem pri vas kupovala bluzo ste se zmotili za pet tisočakov.«

»To bi mi morali takoj povedati! Sedaj je prepozno za reklamacijo!«

»Dobro, potem bom pa obdržala teh pet tisočakov.«

»Gospod direktor, če dovolite, moja plača ni v sorazmerju z mojimi sposobnostmi!«

»Vem, toda lačnega vas tudi ne morem pustiti!«

Slobodan in Mira sta šla gledat baletno predstavo.

Med predstavo Mira vpraša Slobodana:

»Slobo, ali spiš?«

»Ne, ne spim!«

»Zakaj pa potem po odru hodijo po prstih?«

Učiteljica je tako podrobno razložila Darwinovo teorijo, da je upala, da so vsi natančno razumeli, za kaj gre. Pa se je kljub temu oglasil Jure:

»Gospa učiteljica, kateri človek je opazil, da ni več opica?«

»Tale postrv pa zelo slabo izgleda!« reče gost natakarju.

»Seveda, saj je mrtva!« odgovori natakar.

»Mihec, povej, zakaj si v sosedovega Tončka metal kameenje?«

»Ker ima virozo in nisem upal iti bliže, da bi ga z rokami namlatil!«

»Zakaj si pobegnil iz operacijske dvorane?«

»Slišal sem sestro, ki je rekla: Brez skrbi, ta operacija je čisto enostavna!«

»No, in?«

»Ona je to rekla kirurgu!«

»Moj Fido je zelo len,« pravi gospod Kramar svojemu sosedu. »Drugi psi pridejo z vrvico v gobcu, ko hočejo ven – moj pride z avtomobilskimi ključi!«

NOVOSTI

Mzaložbe
MLADIKA

Kramljanje

o medicinski šoli

Giorgio Pilleri

35,00 €

Giorgio Pilleri
KRAMLJANJE O MEDICINSKI ŠOLI

Tržaški zdravnik dr. Giorgio Pilleri je skoraj vse življenje živel in delal v tujini. Za svoje delo je prejel več priznanj, med njimi tudi nagrado Zlatega sv. Justa. Avtobiografijo »Kramljanje o medicinski šoli« je napisal v nemščini. Mladika pa je poskrbela za njen slovenski prevod. Delo predstavlja dragoceno pričevanje o življenju in delu avtorja, a tudi o Trstu med obema vojnoma.

Milan Dolgan
DR. METOD TURNŠEK

Dr. Metod (krstno Konrad) Turnšek sodi med neupravičeno prezrte sinove slovenske polpretekle zgodovine. Čeprav je za seboj pustil obsežni opus okoli 1.000 bibliografskih enot (do te številke je prišel Turnškov občudovalec in raziskovalec njegovega življenja in dela dr. Milan Dolgan), je njegovo delo še vedno ostalo »neraziskan torzo«. Knjiga prinaša na več kot tristostranah izbor člankov in temeljito študijo izpod peresa dr. Milana Dolgana.

MILAN DOLGAN
DR. METOD
TURNŠEKUREDNIK
IN
ČASNIKAR

25,00 €

MLADIKA Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: urednistvo@mladika.com